

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 29.

Måndagen den 2 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 23 nästlidne april.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 86 § utsökningslagen, till lag om ändring i vissa delar af förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875, till lag angående ändrad lydelse af 51 § konkurslagen, till lag om ändring i vissa delar af förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, och till lag angående ändrad lydelse af 71 § i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883; samt

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker, som afstått från sedelutgifningsrätt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 80, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer

Första Kammarens Prot. 1898. N:o 29.

och torrläggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrag åtnjutande;

n:o 81, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden och ändring i villkoren för lån från samma fond, dels ock inom Riksdagen väckta motioner i sistnämnda syfte; och

n:o 82, angående anslag för tryckning och bindning m. m. af upprättadt register till kamrarnes protokoll med bihang för åren 1867—1896;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckta motioner, dels om upphörande af giltigheten utaf förbehåll, som vid skatteköp af s. k. rekognitions-hemman gjorts derom, att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, dels ock om ändrad lydelse af 30 § i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896;

n:o 6, i anledning af väckt motion om ändring af hittills gällande bestämmelser i afseende på ordningen och sättet för vinnande af skattemannarätt till hemman och lägenheter af krono-natur; och

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufve-stadgan den 16 maj 1884, dels ock om tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, äfvensom i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande n:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i förordningen angående bevilling af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897; äfvensom

lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse; och

n:o 74, i anledning af Första Kammarens återremiss af vissa delar utaf utskottets utlåtande n:o 67 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skyddskopp-ningen i riket.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och lagutskottets den 29 sistlidne april bordlagda utlåtanden n:is 2—4.

Vid föredragning af bevillningsutskottets den 29 nästlidne månad bordlagda memorial n:o 27, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial n:o 18 angående stämpelafgift för check, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 29 sistlidne april bordlagda utlåtanden n:is 69—72.

Föredrogs å nyo andra särskilda utskottets den 26 och 27 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta och dels vissa inom Riksdagens Andra Kammare väckta motioner.

Herr Svedelius: I afseende å sättet för föredragningen af nu föreliggande utlåtande får jag föreslå, att utlåtandet föredrages punktvis;

att vid föredragning af punkten 1 det dithörande af utskottet framlagda lagförslaget föredrages paragrafvis, de särskilda afdelningarnes rubriker näst efter de paragrafer, dit de höra, efter föredragning af lagförslagets samtliga paragrafer detsamma öfvergångsstadgande, ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan;

att vid föredragning af 1 § i utskottets lagförslag diskussionen må få röra sig öfver utlåtandet i dess helhet; samt

att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar af lagförslaget, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föränledas.

Denna hemställan bifölls.

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

§ 1.

Herr Wærn: Jag uppträdde vid 1895 års riksdag såsom principiell motståndare till det då afgifna förslaget om arbetareförsäkring, och jag kan icke underlåta att iakttaga samma ställning äfven nu.

Jag kan nemligen icke försona mig med det tvång, som här föreslås, att, i första rummet, afgifterna af alla arbetare af vissa kategorier skola erläggas, utan afseende vare sig å fattigdom, helsa eller någonting. Inga omständigheter tagas i betraktande. En ung arbetare vid 18 år har t. ex. gamla föräldrar eller annan släkt, som han måste understödja, och hans inkomster gå helt och hållet till dem. Arbetsgifvaren kanske förskjuter honom afgifterna för försäkringen, men detta blir dock en skuld, som arbetaren förr eller senare måste betala. Han vill kanske dessutom blifva någonting annat än en vanlig grofarbetare, och för att skaffa sig därför erforderliga kunskaper, måste han spara hvarje öre, han kan, ty dertill hör skolgång, böcker, verktyg m. m., som allt medför kostnader. Detta fördröjes och försvåras för honom ganska mycket genom hans skyldighet att erlægga dessa försäkringsavgifter, och för att dock komma ut dermed, måste han öka sin skuld. Slutligen kommer han en gång derhän, att han får en fastare anställning, hans vilkor blifva bättre, och han vill gifta sig. Han vill gifta sig med en flicka, som är arbetare såsom han och, så länge hon är ogift, äfven måste erlægga dessa avgifter. Då få de spara och knoga, för att det skall räcka till att sätta bo. Men då dessa avgifter fortsätta oupphörligt, fördröjes och försenas för dem deras bildande af ett eget hem, och utan ny skuldsättning lyckas det ej. Emellertid blir det giftermål utaf, familjen tillväxer, skulderna ökas så småningom — denna gång till landt-handlaren — och då han ej till denne kan göra afbetalningarna, dröjer det icke länge, förr än han hotas med utmätning. Men afgifterna måste trots allt fortgå oupphörligt.

Nu säger någon, att detta är en alldeles för mörk skildring. Sådant kan visserligen hända, men det är icke regel. Jag påstår icke heller, att det är regel, men det händer, och då det händer, är det en stor olycka, till hvilken tvångsförsäkringen väsentligt bidragit. Vi måste väl ändå medgifva, att det finnes bra många existenser, som lefva i den största fattigdom och torftighet. Under sådana förhållanden vore det hårdt och tungt för arbetaren att betala en afgift för någonting, som endast eventuellt kan blifva en fördel för honom, och detta först vid 50 eller 65 års ålder.

Det andra stora skälet, jag har emot förslaget, är det tvång

af gemensamhet i intresse för samtliga ifrågavarande arbetare, som här är ifrågasatt. Jag kom en gång för många år sedan till Sheffield och tog in på ett värdshus derstädes, som hette the Tontine-Tontinen. Jag frågade, hvad som gifvit anledning till detta namn, och man berättade då, att orsaken var, att några rika män sammanskjutit ett kapital för att bygga ett hotell, och de hade öfverenskommit derom, att ingen fick lemna sin andel i hotellet till sina arfvingar, utan när någon dog, öfvergick egenderrätten till hotellet till de efterlevande. Detta kunde icke heller säljas, förr än den siste öfverlevande blef den ensamme egaren. Det var en sorts spel, till hvilket man i Italien gifvit namnet Tontin. Det kunde kallas nyckfullt eller rent af hasardspel, men då det var frivilligt ingånget mellan myndige och förmögne män, kunde man icke säga, att derigenom bereddes någon orätt. Men helt annorlunda skulle förhållandet blifva vid det Tontinspel, som här föreslås, ty detta skulle hvila på ett absolut tvång. Arbetarne skola sammanskjuta till pensioneringen, men den, som icke lefver till 50 år, får ingenting. Vid fyllda 50 år får den, som icke längre är arbetsför, något, och den, som lefver till 51 à 52 år o. s. v., får något mera, men först vid 65 år skulle arbetaren med säkerhet få hvad som utlofvats, och dör han dessförinnan, skola hans inbetalningar under hela den föregående tiden tillfalla staten, som deremot åtager sig att lemna afkastningen till andra arbetare.

Jag påstår, att detta hasardspel, jemte det, att det är orätt, ingalunda är öfverensstämmande med ens de öfverlevande arbetarnes fördel. Det finnes åtminstone många fall, der det icke är det. Det finnes bra många fall, der en arbetares krafter vid viss ålder icke längre räcka till för det gröfre arbete, som dittills tillkommit honom. Men han har under eller utom sitt arbete förvärfvat sig talanger, som kunna hjälpa honom ganska väl. Han kan blifva skärslipare, skoflickare eller lappskräddare, och han kan åtaga sig en mängd saker till utförande, men det är svårt att uppleta något dylikt arbete, för hvars åtagande han icke skulle behöfva ett litet kapital. — På samma sätt är det med qvinnan. Hon kan inrätta en stryk- och tvättinrättning eller en expeditionsbyrå eller hvad som helst, men till allt, hvad hon ville företaga sig, fordrades ett litet kapital. Men detta felas, emedan man tvångsvis frantagit honom eller henne en årlig afgift, på det att hon, när hon blir 50 år, om han eller hon då saknar krafter, eller vid 65 år, om listiden blir så lång, skall få en liten pension, hvilken dock är så ringa, att hon kommer, äfven med denna, i mycket klena och knappa vilkor. Hade han haft sin frihet och fått inspara sitt lilla kapital, så hade han eller hon redt sig vida bättre.

Jag kommer då till emigranten. För honom har man föga sympatier, men man är dock skyldig honom rättvisa. Han är kanske en ung karl, som har vänner eller släktingar i Amerika,

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

hvilka erbjuda honom en förmånlig plats, men han måste skaffa sig respenningar sjelf. Han har något arbete och spar hvad han kan. Först och främst skola dock afgifterna utgå, på det att han, om han stannar hemma, hvilket dock alls icke är hans afsigt, får något, när han blir 50 eller 65 år. Följden blir, att han derigenom måste fördröja sin resa och sålunda går miste om erbjuden förmånlig anställning i Amerika. Detta anser jag icke vara rätt. Annu värre än för dem, som hafva sinne för företagsamhet eller vilja emigrera, skulle det blifva för dem, som äro sjukliga, t. ex. lungsigtiga. Det finnes ännu icke något hinder för dem att arbeta, men de äro mindre starka och kunna följaktligen åstadkomma ett mindre arbete samt få därför lägre arbetslön. De kunna aldrig tänka sig, att de skola uppnå 50 år, men huru ömmande omständigheterna än må vara och hvilka umbäranden de än må blifva underkastade, skola afgifterna likväl utgå för att komma deras friska kamrater till godo. Det finnes många flera slags sjukdomar än lungsot, der samma förhållande kan inträffa. Men de svaga eller sjukliga arbetarne må vara i huru stort behof som helst, så kunna de icke få behålla sina besparingar, utan upp till afgifternas fulla belopp skall allt gå till en fond för de friska arbetarne.

Om man ser i slutet på det andra komitébetänkandet, så talas der om en stor besparing i kommunernas utgifter, och äfven i det föreliggande utskottsbetänkandet återfinner man »vinst genom minskning af fattigvårdsbördan». Det förefaller mig mycket orättvist, att hvad som kan behövas för fattigvården icke skall utgå såsom afgifter efter beskattningsförmåga, utan genom afgifter af vissa klasser arbetare eller arbetsgifvare — klassbeskattning. Man ställer det på det ena eller andra sättet utan afseende på, huru omöjligt det än kan vara för den, som skall erlagga afgifterna, att få något godt af dem, eller, hvad arbetaren angår, huru bestämda än utsigterna må vara, att han genom sparsamhet och deraf följande egande af ett kapital kan vida mera förbättra sin ställning. Han är inne i ett stort gemensamt bolag till arbetarnes eventuella nytta och till bildandet af en stor fond under statens förvaltning samt till besparing af kommunalutskylder. Jag kan icke försona mig med ett sådant förslag.

Arbetsgifvarne åter åläggas ganska många och ganska besvärande saker. Och hvad dem än åläggas och huru besvärligt det än må blifva, så står det alldeles icke i ringaste förhållande till deras inkomster eller ens till fabriken eller brukets vinst, utan det skulle stå i förhållande till arbetarnes antal, hvilket för mindre inrättningar ofta är ganska stort. Man kan såsom regel säga, att arbetarnes antal vid mindre fabriker är proportionsvis större än vid mera omfattande fabriker. Huru många arbetare behöfves det icke t. ex. vid en torfströfabrik eller vid ett tegelbruk, der arbetsgifvaren ofta sjelf är med i arbetet och har fullt upp

att göra. Derjemte skall hans tid upptagas med räkningar för hvar och en af hans arbetare. Han skall resa till postkontoret i och för insättningar och uttagningar, och han skall styra och ställa med allt. Jag anser det icke vara rätt, att arbetsgifvarne ofrivilligt skola åläggas ett sådant bestyr. Naturligtvis är det en konstitutionel rättighet för Kongl. Maj:t och Riksdagen att besluta hvad de behaga, men ingalunda hafva arbetsgifvarne någon på rättvisa och billighet grundad skyldighet att åtaga sig så mycket, som enligt det föreliggande förslaget skulle blifva förhållandet. Och än vidare, arbetsgifvaren skulle icke blott få alltför mycket att göra, han skulle dessutom göra sig skyldig till straff af böter, ja, ända till fängelsestraff, om han försummar något af hvad honom ålägges. Han skulle derjemte komma i ständiga underhandlingar eller tvister med sina arbetare, om afgift af dem skall erläggas eller om icke dermed på arbetsgifvarens risk kan anstå, till dess förhållandena för arbetaren blifva bättre. Det skulle dervid fordras ganska mycken urskilning och bestämdhet af arbetsgifvaren för att välja det rätta. Gör han det icke, så blir följden förseelser och straff. Jag anser det icke vara riktigt, att sådant ålägges arbetsgifvaren.

Uti det gamla förslaget var icke detta nog, utan der var också bestämdt, att arbetsgifvaren skulle erlägga hälften eller två tredjedelar eller tre femtedelar af hvad arbetaren skulle betala. Det finnes icke i detta förslag. Och hvarför icke? Den enda upplysning, man i detta fall får, är det, som chefen för civildepartementet yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet, der han säger, att i nämnda förslag förekomme också, att mindre bemedlade arbetsgifvare skulle få en ersättning af statsmedel för hvad de erlägga, och detta vore icke konsekvent. Jag erkänner för min del, att jag icke tror, att detta skäl kan anses tillräckligt.

Är det rätt och lämpligt, att arbetsgifvare skali erlägga afgifterna, nog kommer man öfver detta utan svårighet i afseende på den der lilla ersättningen.

Jag kan icke se annat, än att gången af ärendet blir den, att om detta förslag bifalles, så finnes det inga afgifter föreskrifna för arbetsgifvarne, men när de stora bidragen af Riksdagen skola ifrågakomma att utgå, då kanske det möter motstånd, då vill icke Riksdagen åtaga sig dessa stora skatter, utan då blir det arbetsgifvaren, som skall betala och betala de gamla dryga afgifterna.

Men först då blir frågan: finnes det ingen möjlighet för honom att få ersättning. Är det alldeles gifvet, att det skall blifva en förlust för honom? Nej! Man tror icke det. Man tror, att han skall kunna taga igen dem i priset på sina varor. Ja, det låter nog säga sig. Men först och främst vill jag anmärka, att dessa bidrag af arbetsgifvaren, likasom de af arbetaren, så fort de äro reglementerade, icke kunna undvikas. De blifva lika tvinn-

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller liffränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta*

(Forts.)

gande för alla. Men förhållandena äro högst olika för dem, som hafva många arbetare. En fabrik med många arbetare kan vara mindre vinstgifvande än en stor fabrik med ett fåtal arbetare. Jag vill minnas, att år 1895 funnos 94 arbetare på Carnegies fabrik, men det finnes tegelbruk, der arbetarnes antal går till en betydlig siffra. Dessa skola då bidraga i förhållande till arbetarne, icke i förhållande till inkomsterna.

Det är ju möjligt, att man kan komma med ett nytt förslag, men jag anser emellertid mycket farligt att tro, att arbetsgifvarne skola slippa med detta myckna besvär, som är det enda synliga i nu föreliggande förslag.

Jag skall nu lemna de principiella skälen och öfvergå till de praktiska. Bland dessa vill jag först uppehålla mig vid den stora fondbildningen. Säkerligen komma flere talare att yttra sig om svårigheten att förränta så mycket penningar, som här är fråga om, hvarför jag för min del endast skall antyda några andra följder, som den stora fondbildningen möjligen kan hafva med sig.

Man har — jag minnes icke, om det varit vid denna eller föregående riksdag — väckt förslag om, att vi skulle upplåna medel för fästningsbyggnader, för pansarfartyg och för en mängd olika saker, jag vet icke allt hvad, som visserligen kan vara utmärkt nyttigt och nödvändigt, men som icke lemna någon afkastning. Röster, som höjt sig för detta förslag, hafva mot sig fått en alldeles öfverväldigande majoritet, men möjligen kan förhållandet blifva annorlunda. Vi kunna tänka oss, att behovet af sådana anstalter stiger, och med skäl framhållas, att de äro af behof påkallade; det behöfs fästningar, det behöfs pansarfartyg — och jag brukar alltid rösta för medel dertill, men Riksdagen har, som sagdt, icke velat vara med om att låna för sådana ändamål. Men liktidigt med att någon gång i framtiden förslag framkomma rörande dessa försvarsåtgärder — goda förslag till och med — kommer anmälan från postsparbanksstyrelsen, att den alldeles icke ser någon utväg att utlåna de millioner, som samlats, utan att nedsätta räntan. Detta är en känd sak. Men huru går det då för arbetarne, som utlofvats pension? Ja, faller räntan, så hotas de af att pensionerna blifva mindre. Tro herrarne verkligen, att det, i betraktande af dessa samverkande krafter, blir så lätt att hindra, att icke den stora fonden förvandlas i statsobligationer och att de erhållna penningarna användas till improduktiva ändamål, i sig sjelfva ganska nyttiga, men föranledande högst betydligt behof af skatter af en kommande generation? Den skall försona allt, den skall betala, hvad de skytt, som föranledt skuldsättningen. Och skulden kan dessutom mycket lätt blifva utländsk; och äfven om den icke skulle blifva utländsk, så måste i samma mån de fonder, som samlats, användas till improduktiva ändamål, de köpmän, fabriksidkare eller bruksegare, som behöfva större rörelse-

kapital, än de hafva, vända sig till utlandet, så att trösten, att staten blott upptagit lån inom landet, är mycket ringa.

Det finnes äfven en annan risk, som jag anser icke böra förbises i fråga om den stora fondbildningen. Jag har af utmärkta personer, som med styrka och våltalighet uppträdt för åtgärder till stärkande af landtförsvaret, hört framhållas — och utan tvifvel hafva de rätt deruti — att en gång kommer ett krig. Vi kunna icke undvika det. Man kan icke läsa historien och tänka sig, att Sverige aldrig mera skall få något krig. Med hvem skulle vi då kunna få krig? Jag vill icke utpeka någon stat, men vårt läge är nog sådant, att det icke kan blifva annat än med en eller annan stormagt. Huru skall det då gå med vår kredit i utlandet? Jag tror det vara mycket att befara, att den är slut med detsamma. Vi måste således söka krediten inom landet. Utan tvifvel komma svenskarne då att vara färdiga till frivilliga uppoffringar, men historien lär oss, att vid sådana tillfällen förslår detta alldeles icke. Vi må tänka oss klokare, bättre, mera högsinnade och förtjenta af hvilka vackra komplimanger, man vill gifva oss, men vi skola dock finna oss tvungna att göra, som våra förfäder gjort och som man i utlandet gör vid dylika tillfällen. Under ett krig måste man anlita utvägen att släppa ut pappersmynt, som skall gälla såsom mynt i riket. Vid sådant förhållande kan det omöjligen undvikas, att de, som sammanskjutit den stora fonden, få sina pensioner i ett dåligt mynt. Det kanske egentligen icke är så dåligt, men kriget har fordrat, att det gifvits ut så mycket af detta mynt, att det till en början ovilkorligen faller i värde. Jag kan nämna ett exempel från min egen erfarenhet. Jag var i Nordamerikas förenta stater under kriget mot sydstaterna. Man hade då gifvit ut många millioner i s. k. »greenbacks», ett pappersmynt, grönt på ena sidan. Det finnes ännu och gäller fullt så godt som andra sedlar. Men kriget hade ovilkorligen det med sig, att nämnda pappersmynt vid detta tillfälle utgafs i vida större mängd, än hvad rörelsen kunde uppbära, och följaktligen föll det i pris. Jag minnes t. ex., huru agiot i New York en dag noterades till 240, det vill säga, att man fick 240 dollars i »greenbacks» för 100 dollars i guld. Det skulle i ett dylikt fall blifva ett ganska stort afbrott mellan hvad som utbetalas och hvad som kommer arbetarne till godo. Men värre än detta kan inträffa. Om kriget skulle fortgå, så att Sveriges existens hotades, skulle vi hafva mod att icke tillgripa de tillgångar, som funnos, ja, skulle vi icke till och med anse, att vår fosterlandskärlek fordrade det? Och liksom vid alla andra dylika tillfällen, hade man naturligtvis de allra mest bestämda föresatser att vidtaga alla tänkbara åtgärder för att, när kriget en gång vore slut och vi vore räddade, till fullo betala igen hvad man tagit. Men om under alla dessa omständigheter den stora fondens redbarheter skulle utbytas mot obligationer af tvifvelaktigt och i hvarje händelse för den närmast följande

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

tiden fallande värdel Möjligen återupprättas värdet, men det kan också hända, att hela den stora fonden går förlorad, och sådant har hänt förut. Det finnes många fonder i Sverige, som försvunnit. Detta är ju en stor olycka, säger man, men hvarför talar ni om detta? Jag gör det därför, att om det lemnas åt den enskilde att sjelf besörja om sina besparingar och deras förräntning, söker han redan från början att få sådan säkerhet, att han är viss om, att han skall återfå dem. Och har han icke gjort detta, söker han vid första tecken till oro att få igen penningarne för att placera dem på ett mera vederbäffigt ställe, så att han icke lider skada. Jag påstår, att om det är fråga om sekulärlån, är staten en ytterst farlig låntagare. Det finnes knappt något civiliseradt land, hvars historia icke gifver exempel derpå. Och att med tvång taga dessa 4 à 5 hundra millioner, anser jag icke rätt. Jag kan icke anse sådana skäl, som att man vill rädda arbetaren för nöd och fattigdom, att man vill bespara kommunerna utskylder, att man har utländska exempel -- för öfrigt ganska dåliga, tror jag, och icke passande för våra förhållanden -- jag kan icke anse dessa skäl såsom på något sätt giltiga. Om arbetarne äro villiga att samman-skjuta penningar för sitt bästa och göra det, så komma de mycket säkert att fortsätta dermed. Detta vill jag vara med om. Det är ett vackert mål, ett mycket vackert syfte, och hvad vi derutinnan kunna uträtta är mycket bra. Hvarför då icke nöja oss med herr Redelii förslag? Vilja arbetarne frivilligt erlægga afgifter, och vill staten gifva dem detsamma, som Kongl. Maj:ts förslag utlofvar, då är ju målet vunnet. Men hvarför det skall nås genom detta tvång, vet jag icke. Jag har samtalsvis hört sägas, att om arbetaren icke tvingas, så vill han bestämdt icke erlægga något. Det är ju så gifvet, säger man. Är det då så brådtom med detta tvång, medför ett uppskof så stora olägenheter och faror, att det icke är möjligt att afvakta, huruvida arbetarne vilja frivilligt göra något i detta hänseende? Göra de det, och erhålla de dertill statens understöd, så är ju det stora målet vunnet, utan att något tvång behöfts. Men om arbetarne icke vilja erlægga frivilliga bidrag, huru går det då med det kongl. förslaget? Skall det icke väcka ett sådant missnöje, att det går sönder? Om arbetarne alls icke vilja erlægga några frivilliga afgifter, då blir det ju af hela det stora förslaget ingenting, som är värdt, att statsmagterna sysselsätta sig så mycket med. Jag anser icke valet ligga mellan dessa båda alternativ, utan min tro är, att utgången af ett förslag till frivillig försäkring med statsunderstöd skulle komma att ligga mellan dem båda. Det blir många, som undandraga sig, men också många, som erlægga afgifterna. De, som icke skygga tillbaka för tvånget, borde kunna vara med om en dylik åtgärd; och då ett sådant tillvägagående skulle få vida mindre proportioner än det föreliggande förslaget, skulle vi under dess tillämpning utan risk af allt för stora svårig-

heter så väl i afseende å utlåningen af penningar som i många andra förhållanden, i hvilka vi behöfva erfarenhet, få god ledning för vårt omdöme om hvad som vidare kan böra åtgöras. Är det för mycket begärddt, att man skulle kunna enas om ett sådant förslag som herr Redelii? Det är möjligt, att det deruti kan göras förbättringar. Allt blir frivilligt. Det finnes ingenting, som hindrar, att det kan ändras. Staten har då icke åtagit sig annat än att förränta penningarne och göra tillskott, men i öfrigt kunna alla bestämmelserna rättas. Jag skall därför sluta mitt föredrag, herr talman, med att i denna punkt begära bifall till herr Redelii reservation.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Herr Benedicks: Då jag reserverat mig mot utskottets förslag, må det tillåtas mig att yttra några några ord om skälen dertill.

I första rummet, mina herrar, är det principen, som jag icke kan gilla i det kongl. förslaget, principen om tvång.

Om vi se, huru de kroppsarbetande klasserna inom Sverige utvecklats sig under de senaste tiotal åren, finna vi, att i främsta rummet äro orsakerna dertill nykterhet, sparsamhet och ökad bildning. Jag tror, att detta är fingervisningar, som lagstiftaren väl bör taga vara på och att det är stora skäl att fortsätta på den en gång inslagna vägen.

Hvarför har man nu föreslagit detta tvång? Jag kan icke se något annat skäl dertill än i främsta rummet Tysklands exempel. Orsakerna till, att man der ingått på en sådan lagstiftning som denna, äro mångahanda. Först och främst må man betänka, vid hvilken tidpunkt det var, som Tyskland antog denna försäkringslagstiftning. Det var efter det fransk-tyska kriget, då den tyska hären, liggande utanför Paris, haft tillfälle att se ett uppror i fiendens åsyn, så vildt, så svårartadt, att det väl måste väcka hvarje fosterlandsväns förskräckelse. Agitationen af kommunarderna och internationalen fortsattes sedermera, och slutligen kom det till en kris, när attentaten af Hödel och Nobiling föröfvades mot den så innerligt älskade gamle kejsaren. Då blef det ett starkt utbrott af förtviflan och raseri — och dermed föddes de repressiva socialistiska lagarna. Men snart kom man under fund med, att det icke var nog med att endast komma med repressiva lagar; man måste komma med något positivt. Då slog man in på dessa lagar, som egentligen började 1881 med reskriptet från den gamle kejsaren, der det väl för första gången i historien talas om, att arbetsskassen skulle hafva rätt till bistånd uti sin sträfvan. Dervid kom den tyska anden honom väl till hjälp med sin stora förkärlek för metodik. I stället för att besinna, att *hvarje* sparpenning är ett värn mot nöd, den må hafva föranledts af sjukdom, olycksfall, invaliditet, ålder eller död, så skulle i alla händelser den samlade sparpenningen nu sönderdelas på

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

hvarje försäkringsgren. Den tyska lagstiftningen började med sjukkassor 1883, fortsatte med olycksfallförsäkring 1884, och först 1889 kom man till invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Denna försäkring hade likvisst den tyska regeringen den allra största svårighet att genomdrifva. Det var endast genom tanken på den gamle, dåmera afidne kejsaren och genom den nyligen tillträdande kejsarens energi, understödd utaf hans store kanslers hela inflytande, som denna lagstiftning kunde genomdrivas. Och, mina herrar, jag fäster uppmärksamheten på, att oaktadt alla dessa stora ansträngningar, kunde lagen endast åstadkommas med den jämförelsevis lilla majoriteten af 20 röster, nemligen med 185 mot 165.

Hvad som i främsta rummet der har väckt missnöje, det är tvånget, detta tvång, som hindrar sparsamhets utfölvande, detta tvång, som hindrar allt enskildt initiativ i jämförelse med hvad det annars skulle kunna vara, detta tvång, säger jag, som, nöden må nu vara huru stor som helst, betager arbetaren och hans efterlevande möjligheten att få ut något af de besparade pengarna, som äro insatta i denna allt slukande försäkringsfond.

Jag vill icke vidare tala om de redan förut anförda skälen emot den stora fondbildningen, endast påminnande derom, att vi i Sverige väl hafva att vänta, att räntan å statsobligationerna skall om några år nedsättas till 3 procent — i England lär det vara meningen att om 4 år nedsätta alla *consols* till 2¹/₂ procent — och det är då påtagligt, att fondbildningen i och för sig har svårt att kunna göra full nytta. Nej, om något i denna väg skall göras, så bör det väl helst ske uti den rigtning, som arbetarnes egna önskningsar gå. Jag vill i sammanhang härmed påpeka, huru arbetarne skulle ställa sig gent emot frågan om egna hem. Alla arbetare hafva en liflig önskan att kunna nå detta mål, att få sitt eget hem, så att vore det här fråga om att slå in på den vägen, kunde man vara säker om, att de med största glädje frivilligt skulle gå med på ett sådant företag, der staten kunde bispringa dem med lån emot låg ränta och låg amortering. Jag anser alltså, mina herrar, att om någonsin ett tvång kunde vara berättigadt, så skulle det vara detta frivilliga tvång, detta tvång, som de sjelfva med glädje skulle gå med på. Emellertid föreligger denna fråga icke nu, och jag skall derfor icke vidare sysselsätta mig dermed.

En sak uti det kongl. förslaget skulle jag emellertid gerna hafva varit med om, nemligen den frivilliga lifränteförsäkringen. Det skulle derfor varit mig en glädje, om jag kunnat instämma uti min kamrats inom utskottet, prosten Redelii, reservation. Ty värr kan jag dock icke göra detta, och det af följande skäl. För det första upptager han paragraf 15 i det kongl. förslaget, hvari utlovas en bestämd pension. Det torde icke vara rätt af staten

att, oberoende af alla konjunktioner, oberoende af allting annat, utfästa sig att hålla insättarne skadeslösa, i fall räntan faller. Detta är nu en af orsakerna till, att jag ej kunnat gå med på hans förslag, och jag fäster mig härvid så mycket mer, som det ju här gäller en lagstiftning för arbetare; och då arbetarne se denna paragraf, så ana de icke, att der bakom fins något, som heter paragraf 29, hvilken tager tillbaka, hvad som utlofvas i paragraf 15.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)*

Vidare vill jag anmärka, att den frivilliga försäkringen, som Kongl. Maj:t föreslår, äfven är baserad på en stor fondbildning. För min del skulle jag hafva önskat, att man i stället hade slagit in på den amerikanska principen, hvilken för lifförsäkring med stor framgång vunnit tillämpning i praktiken, och som går ut på en ömsesidighetsförsäkring med endast en liten reservfond och årliga uttaxeringar af endast de afgifter, som behovet för året kräfver.

För öfrigt anser jag äfven, att, innan Riksdagen kan antaga en lag om frivillig försäkring, så vidt möjligt är, alla kostnader för densamma måste vara noga utredda, äfvensom att statsbidraget begränsas hufvudsakligen till förvaltningen, och bidragen i öfrigt äro måttliga. Och slutligen anser jag det äfven önskligt, att denna lifränteförsäkring göres allmännare på det sättet, att den äfven kan tjena som lifförsäkring, ty onekligt är ju, att detta kan låta sig göra, och det så mycket lättare, som ju mer medellifslängden ökas, desto fördelaktigare ställer det sig för lifförsäkring, men ofördelaktigare för lifränteförsäkring; dessa förhållanden skulle alltså kompensera hvarandra. Införde man derjemte en kapitalförsäkring, så vore förslaget, enligt min tanke, lyckligt, och jag skulle väl vara villig att skänka en sådan frivillig försäkring, baserad i allmänhet på de grunder, jag nu tagit mig friheten att framställa, min sympati, hvarjemte jag vill uttala den önskan, att de redan afsatta fonderna dertill skulle användas.

Då emellertid så icke nu är förhållandet, så kan jag för närvarande, herr talman, icke yrka annat än afslag å så väl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr statsrådet von Krusenstjerna: Då den siste högt ärade talaren är ledamot af det särskilda utskottet, som haft att behandla denna kongl. proposition, och han inom utskottet likasom nu här i kammaren ställt sig principiellt emot förslaget och emot detsamma afgifvit en fullständig reservation, som naturligtvis med afseende på den ställning i kammaren, han lär intaga, måste tilldraga sig uppmärksamhet och hafva mycket att betyda, samt han nu i sitt yttrande här i dag hänvisat i väsentliga delar till denna reservation, så torde kammarens ledamöter finna helt naturligt, att jag söker att upptaga hufvudargumenten i reservationen till besvarande.

Den ärade talaren har i sin reservation börjat med att tala om förhållandena i Tyskland. Han talar då först om, att han

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

vid upprepade besök derstädes haft till särskild uppgift att undersöka verkningarne af lagstiftningen på detta område, samt att han dervid funnit stort missnöje bland alla samhällsklasser. Det faller mig naturligtvis icke in att bestrida, att han kan hafva vunnit denna erfarenhet, och att han funnit förhållandena vara sådana. Men, mina herrar, för att hvad han der erfarit skall hafva någon afgörande betydelse för bedömande af förhållandena här i Sverige, så fordras ju såsom första vilkor, att förhållandena i Tyskland och Sverige äro analoga i afseende på denna försäkringsfråga. Det är detta, som jag vågar påstå icke vara fallet.

Den ärade reservanten talar om det missnöje, som han förspott hos de tyska arbetsgifvarne. Att dessa nu finna bördan af försäkringen för tung, kan ju vara helt naturligt, då man vet, att i Tyskland bär arbetsgifvaren $\frac{1}{3}$ af afgifterna för sjukförsäkring, alla afgifter för olycksfallsförsäkring och hälften af afgifterna för invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Hos oss åter har ju, som kammarens ledamöter veta, 1898 års förslag frångått 1895 års förslag i det afseendet, att arbetsgifvarne icke vidare skola hafva att erlægga några bidrag till försäkringen; hvad särskildt olycksfallsförsäkringen angår, så fins den ju icke ännu här i Sverige. Missnöjet hos de tyska arbetsgifvarne med 1889 års lagstiftning är väl vidare i väsentlig mån beroende just på de anordningar, som der äro föreskrifna för lagens genomförande, nemligen märkessystemet; »Klebegesetz» är ju ett mycket vanligt namn på denna lag, och om jag ej misstager mig, så är det 128 olika märken, man der har att röra sig med. Det är hela detta omständliga system, som varit en af de väsentligaste anledningarne till det missnöje, som förspotts emot lagen från de tyska arbetsgifvarnes sida. Men hur är det med denna sak i det nu föreliggande förslaget? Jo, det kongl. förslaget har helt och hållet tagit bort märkessystemet; utskottet har visserligen återinfört detsamma, men endast fakultativt beroende på arbetsgifvarnes eget skön och med anordningar, just syftande att taga bort de olägenheter, som man i Tyskland förmärkt. I detta afseende hafva vi således haft godt utaf att hafva haft Tyskland till föregångsstat, i det att vi hafva lärt oss att undvika de olägenheter, som der hafva förspotts.

Men då den ärade reservanten fortsätter och såsom ett ytterligare bevis på olägenheterna i Tyskland anför tyska arbetsgifvares klagan deröfver, att arbetarne använda de penningar, de fått öfver, männen till öl och kvinnorna till granna kläder, så förstår jag ej riktigt, hvad han dermed åsyftar. Ty skall denna i och för sig mycket ledsamma omständighet hafva betydelse i fråga om försäkringen, så skall det väl vara den, att man borde ytterligare öka försäkringsavgifterna, så att männen få mindre penningar att använda till öl och kvinnorna mindre penningar till granna kläder.

Den ärade reservanten talar vidare om missnöjet hos de tyska arbetarne med 1889 års lag. Att missnöje fins, det vet jag fullt väl, men, mina herrar, jag tror icke, att detta missnöje härleder sig derifrån, att arbetarne skola erlagga afgifter, ty ett sådant tvång går ju rent utaf in uti hela den moderna uppfattningen hos arbetarne; utan missnöjet är beroende derpå, att de få för litet för sina erlagda afgifter; och att ett sådant missnöje naturligtvis alltid kommer att finnas, det ligger i sakens natur. På sina ställen kan ju detta också bero på inverkan af vissa arbetsledare, ty vore allt väl bestäldt, hvad hade då dessa arbetsledare för *raison d'être*?

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Arbetarne i Tyskland hafva äfven en annan anledning till missnöje i fråga om denna lag, nemligen den, att de, när de lemna sina försäkringspligtiga anställningar, i och med detsamma äro förlustiga förut erlagda afgifter, under det att de enligt det nu föreliggande förslaget skulle bibehålla den rättighet till pension, som de redan erlagda afgifterna medföra, och, hvad mera är, genom den af utskottet vidtagna anordningen i 13 § hafva de ju tillfälle att, sedan de lemnat sina försäkringspligtiga anställningar, fortsätta med detta slags försäkring och i så fall bevara åt sig förmånen af hustrupensioneringen.

Äfven jag har haft tillfälle att göra några undersökningar i Tyskland, angående denna lag och dess verkningar. Det var år 1894, då förarbetena för 1895 års förslag här pågingo, som jag, med anledning af väckt fråga, att postverket skulle öfvertaga befattningen med försäkringsavgifternas uppbärande och pensionernas utbetalande, af dåvarande chefen för finansdepartementet fick i uppdrag att afresa till Tyskland för att der på ort och ställe taga kännedom om förhållandena, och jag uppehöll mig då dels i Berlin och dels i Schlesien. Jag anstälde då förfrågningar icke allenast angående sambandet med de postala förhållandena, utan äfven rörande lagens verkningar i allmänhet, och de svar, jag dervid erhöll, utföllo ingalunda i samma riktning som de svar, den ärade reservanten här uppgifvit sig hafva erhållit. Det var ju klart, att jag äfven skulle få höra talas om, att missnöje på sina ställen egde rum, men jag hörde också många motsatta omdömen.

Man har berättat, att den ärade reservanten för några år sedan besökte den gamle rikskansleren på Friedrichsruhe för att der anordna ett idéutbyte i vår tids stora frågor, och jag kan då ej annat än beklaga, att tankeutvexlingen mellan herr Benedicks och furst Bismarck då icke kom att röra sig kring arbetareförsäkringsfrågan, ty jag tror ej, att jag misstager mig allt för mycket, om jag säger, att den ärade reservanten från detta håll åtminstone fått höra andra omdömen om lagen än dem, han här anfört. Detta nu om förhållandena i Tyskland.

Jag tror mig sålunda våga säga, att man icke af dessa för-

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

hållanden bör sluta till, att en försäkringslagstiftning på de grunder, som här angifvas, här i Sverige skulle väcka missnöje.

Jag tillåter mig nu att öfvergå till de anmärkningar, som den ärade reservanten framställt mot förslaget så väl nu här i dag som förut i sin reservation. Hans principanmärkning gäller försäkringspligten. Denna försäkringspligt är, säger han, ingenting annat än ett tvång, och detta tvång gör hela förslaget förhatligt och synnerligen impopulärt, hvarförutom det genom sparsamhetens minskande motverkar försäkringens eget syfte samt, tillade han här i dag, minskar initiativet hos arbetarne. Ja, om försäkringspligten eller försäkringstvånget, för att tala med den ärade reservanten, gör förslaget impopulärt, så skall det väl då närmast vara impopulärt hos dem, som äro föremål för tvånget, det vill säga hos arbetarne. Men jag hemställer till den ärade reservanten, om han ej måste medgifva, att arbetarne ingenting hafva att invända emot en obligatorisk afsättning utaf en del af deras arbetsförtjenst för detta ändamål. Detta är något, som ingår i hela den moderna arbetareuppfattningen, och det lifligaste uttryck härför hafva vi ju fått i yttrandet af den ledamot i Andra Kammaren, som väl skall anses i detta hänseende vara företrädesvis arbetarnes målsman. Hvad yrkar han och framhåller å arbetarnes vägnar? Jo, ingalunda lägre obligatoriska afgifter, utan högre sådana, detta naturligtvis då i det syfte, att arbetarne skola få högre pension, både på grund af egna afgifter och på grund af statens bidrag. Att försäkringspligten gör förslaget impopulärt hos arbetarne, det vågar jag alltså bestrida.

Men, säger den ärade reservanten och talaren vidare, försäkringstvånget minskar sparsamheten, det hindrar initiativet hos arbetarne. Ja, det ligger ju en mycket vacker tanke i detta, att man genom hvarje dylik anordning hindrar arbetarne i deras eget förutseende och deras egen omtanke, till följd hvaraf man anser det vara bäst, att man lemnar det fritt åt dem att hvar och en sörja för sig. Det är ju en vacker tanke detta, en ren Manchester-tanke, men, mina herrar, jag tror dock icke, att det förhåller sig så i verkligheten, tillämpadt just på denna försäkringslagstiftning. Ty, hvad är ändamålet med denna invaliditets- och ålderdomsförsäkring? Hvilka är det, som träffas af densamma? De, som arbeta. Lättingarne lemnas å sido, och åt dem, som arbeta, afser förslaget att bereda ett understöd, när sjukdom eller annan oförmåga till arbete yppar sig, ett understöd alltså, men dock endast ett nödortfigt sådant. Kan man då verkligen föreställa sig, att den omständigheten, att en arbetare, när han blir gammal och sjuk, erhåller ett maximum — och det har å andra sidan framhållits, såsom t. ex. af prosten Redelius i hans reservation, att detta maximum är en idealpension, som sannolikt aldrig kommer att utgå — ett maximum, säger jag, af 203 kronor om året, skall väl detta kunna hafva den verkan på arbetaren, att han öfver-

gifver all egen omtanke och allt eget förutseende, att han lägger händerna i kors och anser allt vara väl bestådt. Deita har jag verkligen svårt att föreställa mig. Snarare skulle jag då tro, att verkan af utsigten till pension skulle blifva en motsatt. Jag tror nemligen, att den omständigheten, att arbetaren genom sina egna insatser — märk väl *genom sina egna insatser* — samt genom statens tillskott dertill lyckas skaffa sig ett underlag för sin framtida ekonomiska existens, men dock endast ett underlag, jag tror, säger jag, att denna omständighet tvärtom skall vara en sporre för honom att genom ytterligare sparsamhet och ytterligare afsättningar bygga vidare på den en gång lagda grunden, och sålunda, långt ifrån att den skulle minska sparsamheten och hämma initiativet hos arbetaren, ser jag i en försäkringspligt ett kraftigt medel, bland andra, utaf verklig social betydelse att öka sparsamhetskänslan hos arbetarne.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)*

Men, mina herrar, oafsedt denna rent uppfostrande inverkan hos försäkringsinstitutionen sådan jag tänkt mig densamma, så är försäkringspligten — eller jag skall med den ärade talaren kalla den för tvång — såsom här äfven under diskussionen år 1895 yttrades af herr Billing, helt enkelt en nödvändighet, om man skall få någon effektiv invaliditets- och ålderdomsförsäkring till stånd.

Reservanten anser visserligen, och jag har i dessa dagar sett denna mening återgifven i tidningsartiklarne i Stockholms Dagblad, att det väl är mycket bättre för arbetaren att i stället för att tvingas, som det heter, till umbäranden, i stället för att tvingas att lemna en del af sin arbetsförtjenst ifrån sig till staten, att lemna den i ett embetsverks hand för att der förvaltas, att det väl är mycket bättre för honom, om han sjelf får behålla denna del af sin arbetsförtjenst, och att han, om han då förräntar den och sköter den väl, har ett kapital på gamla dagar. I sin reservation illustrerar reservanten detta med ett exempel, i det han talar om, hurusom en person, som ifrån sitt 18:de till sitt 65:te år — det vill säga 15 år längre än den obligatoriska försäkringen här afses — årligen afsätter samma afgift, som det kongl. förslaget ålägger arbetaren, eller kronor 10: 40, samt spekulerar försigtigt med dessa sina besparingar och sköter dem väl, så att de gifva en ränta af 5 å 6 procent, och så lägger ränta på ränta, vid uppnådda 65 års ålder skall ega ett kapital af 1,900 kronor, respektive 2,600 kronor. Men jag vädjar till den ärade reservanten, om han verkligen vill påstå, att så i verkligheten sig förhåller, och att detta exempel är gripet ur rena verkligheten. Jag har svårt att tro, att våra arbetare hafva sinne och förmåga att på sådant sätt sköta sin förmögenhet. Löper man icke ganska lätt fara för att, om nöd eller sjukdom inträffa, dessa inbetalningar uteblifva, och, hvad värre är, att det en gång bildade kapitalet tillgripes, då det är så lätt åtkomligt? Erfarenheten både ifrån

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

vårt land och från andra länder synes mig tvärtom med den allra fullkomligaste evidens visa, att en enbart frivillig försäkring, den må ställas huru förmånlig som helst, dock icke tager någon egentlig fart bland de lager utaf sambället, om hvilka det här är fråga. Jag säger, att erfarenheten från andra länder rörande framgången af de på frivillighetens basis byggda försäkringsanordningarne vittna derom, och erfarenheten från vårt eget land talar samma språk. De, som något känna till lifförsäkringsverksamheten här i landet och särskildt de försök, som t. ex. af bolagen Thule och Victoria gjorts för att få en frivillig arbetareförsäkring till stånd, veta äfven med huru ringa framgång dessa försök kröntes. Det synes mig äfven vara ganska naturligt, att det icke skall lyckas. Ty med hänsyn till arbetarnes relativt små årsinkomster måste premierna sättas lågt, och för att detta icke skall alltför menligt inverka på pensionernas belopp, måste försäkringen börja så tidigt som möjligt. Men vid 18 à 20 års ålder tänker icke en yngling så långt framåt i tiden, sjukdom och ålderdom stå för honom uti ett oändligt långt bort skymtande fjerran, och han saknar förmåga, känsla och sinne för att redan då i helsans och ungdomens dagar afsätta medel för sjukdom och ålderdom. Om vi därför vilja hafva en effektiv invaliditets- och ålderdomsförsäkring, så är det icke, jag upprepar det, att drömma om att bygga den ensamt på frivilligheten, ty då kommer den till stor del att stanna på papperet. Deremot anser jag det vara synnerligen lämpligt att, vid sidan af den obligatoriska försäkringen, ställa en frivillig försäkring, på sätt i det kongl. förslaget har skett, såsom ett supplement till den obligatoriska försäkringen, för att användas dels af dem, som redan äro underkastade denna, när de, lärda genom den om försäkringens nytta, vilja ytterligare förbättra sin ställning, och dels af dem, som tillhört den obligatoriska försäkringen, men som lemnat sin försäkringspligtiga anställning; de kunna då fortsätta inom den frivilliga.

Den ärade representanten för Vestmanland har uti sin reservation äfven berört en annan utaf grundsatserna i det kongl. förslaget, ett af grundvilkoren för detsamma, fondbildningen. Han yttrade nu här i sitt anförande, att han icke vidare skulle sysselsätta sig dermed, men jag skall dock be att få upptaga hvad han i sin reservation derom yttrat.

Fondbildningen är likaväl som försäkringspligten en nödvändig förutsättning för en invaliditets- och ålderdomsförsäkring, sådan som man uti Kongl. Maj:ts förslag tänkt sig den. Den fondbildning, som skulle ifrågakomma för den obligatoriska försäkringen, skulle efter 60 år vara i det närmaste färdig, och den är beräknad att efter 1890 års befolkningsförhållanden uppgå till en summa af, enligt utskottets förslag, 400 millioner. Jag begagnar detta tillfälle, det första, då jag egentligen kommit att

omnämna utskottets förslag, till att förklara, att de af utskottet vidtagna ändringarne i det kongl. förslaget, om de än medföra ganska väsentligt ökade utgifter, dock göra försäkringen mera effektiv, och de accepteras därför af regeringen. Jag sade nyss, att försäkringsfonden för den obligatoriska försäkringen skulle uppgå till 400 millioner kronor. Till denna fond på 400 millioner komma vidare fondbildningen genom den frivilliga fortsättningen på den obligatoriska försäkringen enligt § 13 i utskottets förslag och vidare fondbildningen genom den frivilliga lifränteförsäkringen. Då dessa skola åstadkommas på frivillighetens väg, är det ju omöjligt att på förhand beräkna, hvad de skola belöpa sig till, men man har emellertid anslagit dem till 100 millioner kronor. Man är sålunda år 1960 — jag säger 1960 och går icke ända fram till 1980 — uppe i en fondbildning af 500 millioner kronor. Fördelar man detta på hela denna långa tidrymd, så skulle detta utgöra ett tillflöde till fonden af omkring 8 millioner kronor årligen.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Nu kan jag för min del icke se någonting oriktigt i en sådan fondbildning, framförallt när den, såsom här är fallet, sker till största delen genom besparingar. Det är ju ej heller meningen, att denna fond skall skrinläggas, låsas in i något Spandaus fästningstorn, utan den skall ju vid placeringen komma jordbruket och näringarna till godo. Vidare är att märka, att fondbildningen ej sker på en gång, utan kräver för sin fullbordan en tid af 60 à 80 år. Slutligen böra ju, såsom redan 1895 antyddes, anordningar kunna träffas i syfte att ej fastläsa kapitalet på ett ställe, utan sprida det öfver hela landet.

Det är emellertid den stora fondens placering, när den en gång vuxit till sitt slutliga belopp, som väcker farhågor. Nu är visserligen omöjligt, att så lång tid i förväg som 60 à 80 år med visshet beräkna, huru penningemarknaden vid slutet af denna långa tidrymd kommer att gestalta sig. Hvad kunde man väl år 1820 döma om Sveriges förmåga att använda och förränta kapital år 1900? Men man har då att draga slutsatser af förhållandena under närmast föregående och närvarande tid, och derutaf söka döma till huru framtiden skall ställa sig. En ärad talare på norrköpingsbanken, hvilken kammaren ännu har lyckan att räkna såsom sin ledamot, hade, då arbetareförsäkringsfrågan förevar vid 1895 års riksdag, ett yttrande, hvarur jag skall an hålla att få citera några ord. Han uttalade sig på följande sätt: »Jag ber att få påminna om hurusom 1870 den sista december funnos i sparbänkerna 57 millioner kronor insatta medel — egentligen småfolkets besparingar —, men redan endast 20 år derefter, eller 1890, funnos 300 millioner kronor, således nära 6 gånger så mycket. Kan vårt land nu sägas hafva haft olägenhet af denna kapitalbildning? Hade man 1870 talat om en kapital- eller fondbildning för invaliditet af 300 millioner kronor, hade mängden

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

inom Riksdagen häpnat mycket mer än nu, då här afses bildande af en fond af 600 millioner kronor.» Det uppslag, han sålunda lemnat, har jag ansett mig böra fortsätta. Jag har låtit anställa en undersökning rörande fondbildningen i vårt land under tiden från 1887 till och med 1896, och jag tror, att några af de siffror, jag nu anhåller att få meddela, kunna hafva ett visst intresse och framför allt verka ganska lugnande.

Undersökningen visar, att år 1887 var insättarnes behållning i sparbankerna 239 millioner kronor — jag använder jemna tal — och fonderna voro 19 millioner, år 1896 respektive 359 millioner och 32 millioner. I postsparbanken var vid 1887 års slut delegarnes behållning 2,800,000 kronor och vid slutet af 1896 49 millioner. I ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna stego under samma tid fonderna från 28 millioner till 43 millioner, i lif- och brandförsäkringsaktiebolagen från 49 millioner till 104 millioner, i de ömsesidiga lif- och brandförsäkringsbolagen från 44 millioner till 65 millioner, i åtskilliga andra försäkringsbolag och i pensionskassor och andra dylika inrättningar från 52 millioner till 81 millioner. Om alla dessa anstalter gäller, att fonderna skola erhålla den största möjliga säkra placering. Samtliga dessa fonder och delegarnes behållningar i sparbanker och postsparbanken hafva från 1887 års slut ökats från 437 millioner till 737 millioner, som de utgjorde vid slutet af år 1896, sålunda en ökning med i medeltal 33 millioner årligen under dessa 9 år.

Nu frågar jag om man kan säga, att vårt land haft någon olägenhet af denna fondökning af 300 millioner under denna tid. Jag tror att denna fråga måste med nej besvaras, och jag frågar då vidare, om man behöfver hysa någon egentlig farhåga för att vi skola hafva olägenhet af en fondbildning på 500 millioner, som i allt fall ej skall blifva färdig förr än år 1960. Och ser jag nu till luru stor den summa är, som årligen indrages till denna fond, så utgör den, som jag förut tillåtit mig säga, omkring 8 millioner i medeltal. Nu vet man emellertid, att 1896 inflöto i premier till ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna 1,286,000 kronor och till lifförsäkringsbolagen 15½ millioner, och om derifrån drages beloppet af de under året erlagda återförsäkringspremier, återstår ej mindre än 15,152,000 kronor, som årligen inflyta i premier till ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna och lifförsäkringsbolagen, sålunda omkring 2 gånger det belopp, som utgör den totala årskostnaden för denna invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Med hvad jag nu haft äran säga har jag velat antyda min uppfattning, att dessa farhågor rörande den stora fondbildningen icke böra tillmätas någon afgörande betydelse eller föranleda till att man på denna grund skall förkasta förslaget. Dertill kommer att, såsom bekant, en dylik fondbildning är ur försäkringsteknisk synpunkt alldeles nödvändig. Fondbildningens ändamål är, att när utgifterna för försäkringarna stigit,

man ej skall behöfva öka afgifterna, utan man skall kunna till de förut utgående afgifterna lägga räntan på den besparade fonden för att dermed bestrida tillökningen i utgifterna. Man skulle eljest äfventyra, att afgifterna blefve i framtiden större än försäkringens eget värde. Det är ock känslan häraf, som föranledt, att man inom tyska riksförsäkringsanstalten är på väg att, åtminstone efter nu föreliggande regeringsförslag, i viss grad taga bort systemet med rörliga premier och eu mindre fondbildning, samt öfvergå till samma system, som ligger till grund för det svenska förslaget: fasta premier och ökad fondbildning.

Jag nämnde det tyska förslaget, och tillåter mig att i sammanhang dermed och med anledning af den ärade reservantens erfarenhet från Tyskland framhålla, att enligt min uppfattning åt dylika privata enquêter, som han sökt anställa, icke bör eller kan tillmätas samma vikt som åt officiella undersökningar, hvilka angå, icke huruvida man är mer eller mindre belåten med en lag, utan huru den verkat. Den sista sådan i Tyskland, som jag känner, är den undersökning, som anställdes på grund af ett cirkulär utaf år 1894 af dåvarande rikskanslern Caprivi, då uppgifter infordrades ifrån Tysklands samtliga fattigvårdsförvaltningar, rörande försäkringslagarnes inverkan i afseende å fattigvårdstungan. Resultatet af denna undersökning har sedan sammanförts af Tysklands statistiska embetsverk. Frågan var, om fattigvården vunnit någon lindring genom arbetareförsäkringarna. Resultatet har varit följande: att sjukförsäkringen har haft ett afgjort mildrade inflytande på fattigvården, att olycksfallsförsäkringen har utaf de tre försäkringssätten medfört den minsta lättningen i fattigvården, medan deremot ett märkbart inflytande i detta hänseende tillägges invaliditets- och ålderdomsförsäkringslagen, och såsom resumé af det hela slutar det statistiska embetsverket med, att ett välgörande inflytande af den nya ålderdoms- och invaliditetsförsäkringslagen har redan på ett märkbart sätt trädt i dagen, och att detta inflytande, om det ock icke låter sig till siffran fixeras, dock omisskänligen kommit fattigvården i form af lindringar i densamma tillgodo.

Den ärade reservanten har deremot här, likasom en talare näst före honom, uttalat sina sympatier för den *frivilliga* försäkringen, men i sammanhang dermed har reservanten anmärkt, att dervidlag skulle behöfvas en bättre utredning i afseende å kostnaderna än den, som återfinnes i det kongl. förslaget. Men jag vädjar till reservanten, huruvida det är möjligt att bestämma denna kostnad: den är ju frivillig. Huru kan man då med ens någon grad af visshet beräkna det belopp, med hvilket de möjliga kostnaderna för en sådan försäkring skulle komma att sluta.

Den ärade reservanten har i sin reservation, likasom i dag i sitt yttrande, förklarat sig ogilla invaliditets- och ålderdomsförsäkring, men deremot säger han sig önska en mera effektiv

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

olycksfallsförsäkring, och framför allt förordar han att taga upp tanken att bereda arbetarne egna hem. Hvad olycksfallstförsäkringen angår, så är redan i det kongl. förslaget antydt, att man är betänkt på att försöka ordna denna uti en eller annan form och då såsom ett supplement till denna lag i syfte att hjälpa dem, hvilka icke komma i åtnjutande af fördelarna utaf invaliditetsförsäkring, och hvad angår frågan om egna hem, så hemställer jag till kammaren, huruvida det kan vara skäl att här blanda in den saken. Den är ju temligen outredd, och skall den frågan nu också tagas med, löper man fara att ej komma ett tecken ur fläcken vid försöken att lösa den stora sociala frågan. Jag tror ej, att man här bör koppla i hop allt för mycket.

Det torde nu tillåtas mig att med några ord erinra om den föregående behandlingen vid Riksdagen af föreliggande fråga. Riksdagen tog sjelf initiativet år 1884, då Riksdagen begärde utredning och förslag angående dels ordnandet af förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetare i fråga om olycksfall i arbetet och dels ålderdomsförsäkring för arbetare och dermed jemförliga personer. Efter verkställd utredning framlade Kongl. Maj:t år 1890 förslag till olycksfallsförsäkring. Det föll. År 1891 framlade regeringen å nyo förslag till olycksfallsförsäkring. Det föll äfven då. Man ville nu hafva invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Min företrädare i embetet framlade derpå för 1895 års Riksdag ett mycket fullständigt och mycket väl genomarbetadt förslag till dylik försäkring. Det afslogs af Riksdagen, och utskottets förhandlingar samt den diskussion, hvilken då fördes inom Riksdagen, gifvo vid handen, att man ansåg förslaget allt för stort, att apparaten var allt för vidlyftig och omkostnaderna för dryga, men någon önskan eller något uttalande i den rigtningen, att man ej ville veta af någon obligatorisk försäkring, förspordes ingalunda. Tvärtom ingick Riksdagen med skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen begärde, att Kongl. Maj:t ville taga frågan under förnyad ompröfning samt efter vidtagande af erforderlig utredning för Riksdagen framlägga det förslag, Kongl. Maj:t kunde finna påkalladt, och kammaren behagade till ytterligare bekräftelse af detta påminna sig den diskussion, som vid samma 1895 års riksdag efter lagförslagets fall här fördes i fråga om afsättning till den s. k. arbetareförsäkringsfonden. Flera ledamöter motsatte sig afsättning på den grund, att när sjelfva förslaget ej antagits, var det ej heller skäl att afsätta något. Emellertid beslöts afsättning, och i Riksdagens skrifvelse härom den 17 maj 1895 förekommer följande: »Riksdagen har visserligen icke bifallit ifrågavarande lagförslag (lag om invaliditets- och ålderdomsförsäkring), men då Riksdagen beslutat att i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla, att Eders Kongl. Maj:t behagade taga frågan under förnyad pröfning, samt, efter vidtagande af erforderlig utredning, för Riksdagen framlägga det förslag, Eders Kongl. Maj:t

kunde finna påkalladt, samt häraf torde framgå, att omförmälda fråga, om den än för närvarande icke vunnit sin lösning, likväl skall finna en sådan, har Riksdagen ansett det af Eders Kongl. Maj:t föreslagna afsättande af medel för ofvan angifna ändamål icke böra uppskjutas. Detta skedde år 1895. Nu har Kongl. Maj:t, med stöd och ledning af Riksdagens uttalande 1895, utarbetat ett nytt förslag till invaliditets- och ålderdomsförsäkring, dervid man särskildt bemödat sig att göra det mindre omfattande och mindre dyrbart samt mera enkelt än 1895 års förslag.

Jag hemställer nu till kammaren, om ej denna fråga kan anses hafva så länge stått på dagordningen, att tiden nu bör vara inne att komma till ett afgörande, och att mau verkliga måste bestämma sig för ett antingen—eller. *Antingen* är det nu så, att kammaren ej vidare vill veta af någon obligatorisk försäkring, att kammaren drager sig tillbaka, därför att frågan är så vidtutseende, äfven med de dimensioner, den nu har enligt det kongl. förslaget, men då vill jag hemställa, att Riksdagen bestämdt och tydligt säger ut sin mening, så att Kongl. Maj:t och svenska folket må veta, hvad man i detta fall har att rätta sig efter; ty, jag upprepar det, går man in på en invaliditets- och ålderdomsförsäkring, kan man ej komma ifrån försäkringspligten och ej komma ifrån dessa omständigheter, som här öfverklagats, nemligen att man i viss mån rör sig med osäkra faktorer, och att man ej med bestämdhet kan beräkna kostnaderna, enär ingen vet, huru pass medellifslängden må kunna komma att ökas eller folkmängden att växa, o. s. v., med ett ord, därför att här alltid måste förefinnas några x med i beräkningen.

Eller — och innan kammaren beslutar sig i valet mellan alternativen antingen—eller, vill jag hemställa till kammarens högt upplysta omdöme, huruvida det kan vara rätt och klokt att välja det förra, att säga nej.

Det är ju en sanning, att de sociala missförhållanden, hvilka under de tre sista decennierna ställt denna fråga på dagordningen i nästan alla Europas kulturländer, lyckligtvis ännu icke förefinnas hos oss ens tillnärmelsevis i den utsträckning, som i många andra länder, men det är dock å andra sidan äfven en sanning, att sociala missförhållanden förekomma jemväl i vårt land, och att dessa framträda allt mera, i samma mån industrien växer och äfven hos oss uppstå stora industricentra. Det är denna arbetslöuens otillräcklighet, som vållar, att, äfven med iakttagande af en hög grad af ekonomiskt förutseende, den dock icke lemna tillräckligt öfverskott utöfver hvad som åtgår till fyllande af de nödvändigaste lefnadsbehofven. Det är denna dess oförmåga att lemna någon behållning att anlita, när nöd och sjukdom komma, som också i vårt land kännes betungande, och det är den allt mer och mer växande insigten af dessa förhållanden, insigten — för att begagna ett uttryck, som faldes af en talare vid 1895 års

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

riksdag — om solidariteten mellan de olika samhällsklasserna och om samhällets pligt att såvidt möjligt söka förekomma, att sjukdom och nöd blifva de fattiges slutliga lott, det är, säger jag, känslan häraf, som har föranlett dessa lagstiftningsförsök.

Nu är jag ingalunda så sangvinisk, att jag i denna lagstiftning tror mig finna ett universalbotemedel mot våra samhällssjukdomar, lika litet som jag kan bestrida, att man här rör sig med försök, hvilkas räckvidd man ej med full visshet förmår beräkna eller förutse, men det synes mig dock vara ett försök till lagstiftning i den rätta riktningen, och är det så, vågar jag hemställa till kammaren, om icke det är mera skäl, att man griper sig an härmed i lugna dagar, än att man under ett fåfångt sökande efter det absolut bästa lägger armarna i kors och gör ingenting, intill dess den dag kan komma, då situationen blifver oss öfvermäktig.

Det är ju så, att det föreliggande förslaget, jag vill ännu en gång upprepa det, är enkelt och icke dyrbart, och dess ekonomiska räckvidd icke större, än att vårt land bör kunna bära den. Då nu kammaren har att välja emellan att göra ingenting eller taga ett sådant förslag, vill jag hoppas, att valet skall utfalla i riktning af det senare.

Herr Trygger: Jag skall ej uttala mig om min uppfattning beträffande frågan, huruvida en obligatorisk arbetareförsäkring öfver hufvud taget bör ega rum eller icke, utan jag vill inskränka mig till att granska det förslag, som här föreligger.

Detta förslag är en kombination af ren ålderdomsförsäkring och invaliditetsförsäkring. Den, som har fyllt 65 år, får enligt förslaget pension, äfven om han icke är invalid; den, som blifver invalid åter, får pension först då han har fyllt 50 år. Denna kombination kritiserades i regeringens 1895 framlagda förslag, der i stället föreslogs, att vid invaliditet skulle den deraf drabbade i regel omedelbarligen få pension. Bestämelsen åter, att den, som var 70 år, äfven hade rätt till pension utan att behöfva styrka invaliditet, hvilade endast på en presumtion om att den, som hade fyllt 70 år, i det stora hela ej vidare vore arbetsför. Denna ståndpunkt — invaliditetsförsäkring, men icke ålderdomsförsäkring — godkändes af det särskilda utskottet, och i det stora hela kan man säga, att Riksdagens båda kamrar intogo samma ståndpunkt. Det var ingen, som önskade utbyta invaliditetsprincipen mot ålderdomsförsäkringsprincipen.

Vid motiveringen till det förslag, hvilket regeringen nu framlagt, tyckes departementschefen antyda, att han icke finner någon principiell skilnad mellan det nu framlagda och 1895 års förslag, och han har nyss, som vi hörde, pointerat, att hvad han nu kommit fram med i sjelfva verket är samma sak, ehuru något begränsad, som framställdes 1895 och af Riksdagen då godkändes.

Han påpekar i motiveringen till den kongl. propositionen, att 70 år möjligen är en för hög åldersgräns och att den ersatts med 65 år, och derefter tillägges, att man bibehållit bestämmelsen om pension vid varaktig oförmåga till arbete, dock med den inskränkning, att invaliden ej i något fall får pension förr än vid 50 år. För min del kan jag ej finna annat, än att man här något lättvindigt kastat sig från den ena principen till den andra, ty det är otvifvelaktigt en ganska väsentlig skilnad emellan att gifva alla invalider pension och att gifva personer, som äro arbetsföra, pension, men invalider endast i vissa fall. Saken har dessutom en ej ringa praktisk betydelse. Enligt arbetareförsäkringskomiténs beräkningar skulle, när försäkringen uppnått sitt jemnvigtsläge, det finnas 17,800 arbetsföra personer mellan 65 och 70 år och enligt Eneströms 35,000. Om nu pensionen sättes till 100 kronor, och det kan väl ingen säga är för hög beräkning, så kommer denna ålderdomsförsäkring att kosta emellan 1,780,000 och 3½ millioner kronor, beroende på hvilken af dessa uppgifter som är den rigtige. Man har sålunda i det kongl. förslaget beröfvat invalider under 50 år en pensionsrätt för att gifva denna åt arbetsföra personer emellan 65 och 70 år, och resultatet häraf blifver också det, att invalider under 50 år få anlita fattigvården för att sedermera, då de fyllt 50 år, uppbara den pension, som här föreslås. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet talade emellertid om att denna olägenhet komme att delvis upphävas genom en påtänkt lag om ersättning vid olycksfall i arbetet inom vissa yrken, men jag vill då erinra om att invaliditet på grund af olycksfall utgör endast en bråkdel af invaliditetsfallen, och för öfrigt står ifrågavarande lag onekligen i så nära samband med denna fråga, att det varit synnerligen lämpligt, att de samtidigt framlagts. Utskottet åter gör till stöd för förslaget gällande, att invalider under 50 år icke äro så synnerligen många. Så mycket lättare borde det väl då hafva varit att taga hand om dessa få och icke hänvisa dem till fattigvården.

En annan betänklig bestämmelse i det föreliggande förslaget är, att man icke får erlägga afgifter längre, än till dess man fyllt 50 år. Man kunde tycka, att afgifter skulle få erläggas, så länge personen i fråga kunde erlägga dessa afgifter, och detta skulle särskildt blifva af stor praktisk betydelse för dem, som sent blifva försäkringspliktige. I händelse af en dylik rätt behöfde deras pensioner icke blifva allt för minimala. För min del har jag sökt i det kongl. förslaget få reda på orsaken till att man på detta sätt begränsat rätten att erlägga afgifter till 50 år, och jag har icke funnit någon annan grund än en upptäckt af professor Lindstedt vid uppgörandet af de matematiska beräkningar, som ligga till grund för förslaget. Professor Lindstedt har, efter hvad som uppgitves, funnit, att en person, som vid en viss tidpunkt

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

mellan 20 och 50 år inbetalar 75 kronor, derigenom kan berättigas till en pension, hvars belopp utgör lika många kronor, som hela år förflutit emellan tidpunkten för inbetalningen och tidpunkten för pensionens uppbärande. Då nu enligt förslaget staten skall bidraga med ett belopp, motsvarande 50 procent af de försäkrades pensionsavgifter, så kan en person genom inbetalning af 50 kronor förvärfva sig denna rätt. Detta blir två procent för hvarje år på det inbetalda beloppet, och då hafva vi regeln i 15 §: »Pensionens belopp skall för hvarje erlagd pensionsavgift utgöra två procent af afgiftens belopp för hvarje helt år, som förflutit från den dag, afgiften erlades, till den dag, från hvilken pensionen utgår.»

Denna regel, mina herrar, gäller emellertid icke för inbetalningar efter 50 år, och det torde vara detta, som är orsaken till, att man icke tillåtit inbetalningar längre. För min del vill jag visst icke underkänna betydelsen af denna professor Lindstedts upptäckt. Den må hafva en stor matematisk betydelse, men här leder den, enligt min åsigt, till stor obillighet och till stor opraktiskhet, och derom torde vi väl ändå kunna vara ense, att denna arbetareförsäkringsfråga är ett socialt och icke ett matematiskt problem.

Men bestämmelserna i 15 § i förslaget, hvilken jag hade äran uppläsa, äro äfven i öfrigt bristfälliga. De äro grundade på principen, att pensionsbeloppet skall vara proportionellt till de inbetalda avgifterna och räntan på dessa avgifter. För min del får jag säga, att jag föredrog hvad som förekom i 1895 års förslag. Der stadgades, att pensionen skulle bestå af ett fixt belopp samt ett rörligt, föränderligt belopp. Det fixa beloppet var förslaget till 50 kronor, det rörliga beloppet åter skulle bero på storleken och antalet af de inbetalda avgifterna. Detta är, såsom herrarne veta, samma princip, som gjorts gällande i Tyskland. Fördelarne af denna princip äro, att pensionerna till unga invalider icke blifva allt för små. Enligt nu föreliggande förslag, i fall en person börjar vid 18 års ålder inbetala sina pensionsavgifter och fortsätter, ända till dess han blir 50 år och då blir invalid, hvad får han då för pension? Han får 103 kronor, och vid 55 år stiger pensionen till 136 kronor o. s. v. Se vi nu på hvad fattigunderstödet vid full försörjning utgör i vårt land, så visar statistiken, att äfven när man inberäknar barneu, hvilka utgöra ett ganska stort antal bland dem, som åtnjuta fattigunderstöd, äro kostnaderna i medeltal för landet minst 93 kronor och för städerna 132 kronor. Således, den som vid 50 år blir invalid och som i öfver 30 år inbetalt sina pensionsavgifter, han är, hvad understödets belopp angår, sämre stäld än ett fattigbjon.

Men jag får tillägga: äfven grunden för statens bidrag är enligt min åsigt obillig. Enligt den grund, som är bestämd i

det kongl. förslaget, bidrager nemligen staten med ett belopp, utgörande 50 procent af den inbetalda pensionsavgiften — jag ser bort från hvad som inbetalas för hustruförsörjningen. Det är väl ändå bra svårt att inse, hvarför staten skall bidraga mera till pensioneringen af den, som först när han är gammal blir invalid, än till den, som är nog olycklig att blifva invalid vid yngre år. Mig synes det ligga hvarken rättvisa eller billighet i ett sådant sätt att gå till väga.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Men detta missförhållande ökas genom den frivilliga försäkringen. Ty, såsom herrarne sett i förslaget, äfven vid denna frivillighetsförsäkring bidrager staten med 50 procent af de inbetalda avgifterna, och man kan vara öfvertygad derom, att denna frivillighetsförsäkring företrädesvis kommer att anlitas af de burgnare arbetarne. De bättre aflönade arbetarne få således, enligt detta kongl. förslag, vid invaliditet statsbjelp till högre belopp än de sämre aflönade. Och då icke andra samhällsklasser äro uteslutna från att begagna sig af den frivilliga försäkringen, blir resultatet, att staten bidrager till ålderdomsunderstöd åt dem, som kunde hafva försörjt sig sjelfva, men vägrar sådant åt de medellöse.

Jag tror dock icke, att det går för sig att råda bot för ett missförhållande sådant som det påpekade på det sätt, som utskottet gjort, nemligen genom att minska antalet pensionsklasser. Ty det är otvifvelaktigt, att olika arbetareklasser hafva olika förmåga att bära pensionsavgifterna. Jag tror således, att utskottets ändring i denna punkt icke är riktig. Men detta gäller blott de avgifter, som erläggas af de försäkrade sjelfva. Beträffande åter statens bidrag, är det fullkomligt i sin ordning, att de äro lika för alla. Den arbetare, som har liten förtjenst, bör hafva lika stort statsbidrag som den, som har större förtjenst.

Hvad därefter angår den fondbildning, som är föreslagen, är det ju många andra, som i denna punkt äro långt mera kompetenta än jag att yttra sig. Jag vill dock äfven derom säga några ord. Chefen för civildepartementet har talat om, att här i landet har egt rum en stor »fondbildning», så tror jag orden föllo. Ja, här har försiggått en stor *kapitalbildning*, och det finnes väl ingen, som icke anser, att detta är ett godt för ett land; ju större kapitalbildning, desto bättre. Men detta kan icke likställas med bildandet af en sådan fond, som den föreslagna. Det innebär alltid en fara att bilda en sådan fond, och ju större den är, desto svårare är det att placera medlen. Kan man således minska dess storlek, så är det fördelaktigt, och i det afseendet har det ifrågasatts, om det icke kunde gå för sig, att statsbidragen icke gå till fonden, utan utbetalades i hvarje särskildt fall. Det är visserligen sant, att på detta sätt skulle de första åren statsbidragen här för blifva obetydliga för att sedan växa år för år. Men, mina herrar, denna olägenhet kan man råda bot för på det sättet, att staten under dessa första år gör motsvarande afbetalningar på sin stats-

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

skuld, så att, när sedan bidragen växa och blifva större, staten i de minskade utgifterna för statsskuldens förräntning och amortering har en full och god ersättning.

Det återstår slutligen blott en anmärkning, som jag nu vill göra. Man saknar i det kongl. förslaget medel att förekomma och mildra invaliditeten, och det torde dock vara uppenbart för hvar och en, att ju färre invaliditetsfall, desto mindre utgifter och desto större inkomster. Dylika medel verka således dubbelt. Sådana medel att förekomma och mildra invaliditet äro understöd vid sjukdom, hjälp vid olycksfall och slutligen att intressera arbetsgifvarne för saken, så att en arbetsgifvare af sitt eget intresse drifves att, när någon olycka händer, söka förbindra, att den af olyckan träffade blir ständig invalid. I Tyskland hafva arbetsgifvarne ett alldeles gifvet intresse i detta afseende, men enligt det kongl. förslaget icke. Der finnes ingenting: det är för arbetsgifvaren alldeles likgiltigt, om arbetaren blir snart botad eller blir invalid för alltid. Arbetsgifvaren har deri icke något särskildt intresse.

På grund af hvad jag nu har anfört och då, enligt mitt förmenande, med all säkerhet samhällets medel icke räcka till för en ålderdomsförsäkring, måste jag yrka afslag på det förslag, som här föreligger. Ty äfven om man skall införa en arbetareförsäkring hos oss, så duga icke de grunder, som fianas angifna i det kongl. förslaget, icke ens med de förändringar, som utskottet har gjort. Exempler från Tyskland, hvarom man här talat så mycket, visa, att det är mycket svårt att omorganisera en redan upprättad arbetareförsäkring; och detta förslag är, åtminstone enligt mitt förmenande, i stort sedt långt sämre än det tyska. Det synes mig, som om de, som verkligen önska en arbetareförsäkring, skulle kunna vänta någon tid, till dess de kunde erhålla något, som vore bättre. Ty det är ju icke meningen, att verkningarna af lagen skola inträda i den närmaste tiden. Jag tror, att sällan ett uppskof skulle vara så nyttigt som i detta fall.

Jag yrkar därför afslag å hela förslaget, då jag yrkar afslag å den nu föredragna 1 §.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Svedelius: Det kan ju icke bestridas, att genomförandet af det nu framlagda förslaget medför stora uppoffringar för det allmänna och afsevärda utgifter för arbetarne sjelfva, och detta oaktadt det icke kräver större bidrag än en å två eller två och en half procent af arbetarnes löner, men det är ju naturligt, att summorna i allt fall skola bli stora, då förslaget omfattar icke mindre än sex- å sjuhundratusen människor, till hvilkas förmån anordningen skulle vidtagas. Det synes mig därför, att första hufvud-

frågan i detta ärende är, huruvida Riksdagen verkligen *vill* göra något, eller huruvida Riksdagen anser, att denna fråga icke är mogen, eller huruvida Riksdagen af en eller annan anledning icke dermed vill taga befattning. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har redan framhållit, huru frågan uppkommit och förut blifvit inom Riksdagen behandlad. Jag skall icke återupptaga denna del af hvad han yttrade, men jag skall be att få tillägga ytterligare något om huru frågan särskildt inom denna kammare behandlades vid 1895 års riksdag. Då framlades af herr Dickson ett förslag, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anstå, att Kongl. Maj:t bebagade för nästa års Riksdag å nya framlägga förslaget, antingen oförändradt eller med de förändringar, Kongl. Maj:t till äfventyrs må finna böra vidtagas». I detta hans yrkande instämde de allra flesta af kammarens talare, nemligen 11 af talarne, då deremot i det motförslag, som af herr Tamm framställdes, »att kammaren, med afslag å utskottets förslag, i anseende till ämnets omfattning och innan ytterligare erfarenhet vunnits från de länder, der dessa lagar redan äro införda, icke heller må för närvarande bifalla det kongl. förslaget», instämde 4 talare. Det är sant, att herr Dicksons förslag, som antogs af kammaren, endast erhöi en rösts öfvervigt, men jag ber dock att få påpeka, att äfven motförslaget icke innehöll något definitivt motsättande mot den föreliggande frågans grundprincip. Som jag nyss sade, innehöll det nemligen, att det kongl. förslaget icke må *för närvarande* bifallas. Endast en talare — densamme, som i dag öppnade diskussionen — stälde sig på en bestämdt afvisande ståndpunkt, hvad den obligatoriska försäkringen beträffar. Under sådana förhållanden torde det väl vara uppenbart, att utskottet har haft rätt att utgå från den uppfattning af Riksdagens och specielt af Första Kammarens ledamöters åsigt, att man i allmänhet icke ställt sig afvisande mot saken, och har det således enligt mitt förmenande ålegat utskottet att, utgående från att det föreliggande förslagens grundprinciper redan hade vunnit en viss anklång, tillse, att vissa derpå grundade hufvudvilkor blefve uppfyllda. För mig hafva därför följande hufvudfrågor framställt sig till besvarande:

Kunna de bördor, som påläggas de betalande, utan för stora svårigheter bäras?

Medföra uppoffringarna *tillräckligt effektiva* resultat för att kunna anses berättigade?

Erhålles härigenom den bästa möjliga valuta för uppoffringarna?

Äro de föreslagna anordningarna för försäkringen så praktiska, beqväma och lätta att genomföra som möjligt?

Det är från dessa synpunkter, som det förefaller mig, att utskottet haft att behandla det föreliggande förslaget.

Hvad då beträffar den första frågan: kunna de bördor, som

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

påläggas de betalande, utan för stora svårigheter bäras? så är först att beakta, att enligt det kongl. förslaget skulle dessa bidrag betalas dels af arbetarne, dels af staten. Deruti skiljer sig också det föreliggande kongl. förslaget från 1895 års förslag, enligt hvilket äfven en del, och det en mycket betydlig del, af bidraget lades på arbetsgifvaren. Deremot hade dock under diskussionen i båda kamrarne stora betänkligheter uttalats, hvarför Kongl. Maj:t nu i sitt förslag frångått denna uppfattning och öfverfört denna arbetsgifvarnes tilltänkta skyldighet på staten. Visserligen hör man en och annan uttala, att det blir nog i alla fall arbetsgifvarne, som få betala, och på denna invändning kan man ju svara både ja och nej. Jag föreställer mig nemligen, att inom vissa kategorier torde det blifva arbetsgifvarne, som få betala arbetarnes bidrag. Detta tror jag särskildt blir förhållandet inom familjer och för en del arbetsgifvare i mindre skala. Deremot är jag öfvertygad, att inom området för den stora industriella verksamheten och i allmänhet, der större arbetsstyrka användes, det säkerligen icke blir arbetsgifvaren, som kommer att betala, utan torde der förhållandet blifva lika som med utskylderna, hvilka i regeln arbetsgifvaren förskotterar, men sedan påför arbetaren. Men vare dermed huru som helst, så synes det mig, som om det belopp, hvarom här är fråga, 10 à 5 kronor per år, icke spelar någon så betydande roll, att någon särskild oro öfver att bördan blefve för tung bör uppstå. Det är temligen visst, att vida större belopp af arbetarne, så att säga, slarivas bort på mindre nyttiga utgifter, och skulle dessa minskas med detta lilla belopp per år, så skulle det säkerligen icke för de allra flesta åtminstone befinnas känbart eller vara till skada. Det ligger hos många en motvilja mot de rent obligatoriska åtgärderna, såsom varande ett tvång, som pålågges den personliga friheten. Men det är ju så i det ordnade samhället, att för många ändamål af mindre personlig nytta än denna också pålågges tvång, som man måste underkasta sig, och här är det dock uppenbart, att den, som lider under detta tvång, sjelf skall blifva tillgodosedd därför derigenom, att staten dels kostnadsfritt förvaltar medlen, dels lemnar rikliga bidrag till att öka den behållna afkastningen af de gjorda besparingarna. Också har man inom de områden, der redan en likartad anordning är vidtagen — jag vill t. ex. nämna en stor mängd af våra jernvägar, der personalens bidrag äro långt större, uppgående till 3, 4 à 5 procent af lönen, som innehålles för pensioneringen — gjort den erfarenheten, att icke mer än ett par, tre år förflutit, innan de missnöjda stämmor, som äfven der från ett eller annat håll först höjdes, förstummades, och missnöjet utbyttes mot den allra största belåtenhet. Hvad beträffar de bidrag, som staten skulle lemna, så är det min öfvertygelse, att enligt de föreliggande förslagen, så väl Kongl. Maj:ts som utskottets, staten icke derigenom skulle ansträngas öfver höfvan. Det må nu vara, att

exemplen från Tyskland torde vara i många hänseenden mindre uppmuntrande, men i ett hänseende torde det icke kunna jäfvas, att resultatet blifvit godt, i det att nemligen derifrån åtminstone icke försports, att dess industri skadats, dess arbetares och dess arbetsgifvares välstånd aftagit under dessa förhållanden. Tvärtom har Tyskland just under denna period intagit en högst betydligt framskjuten ställning i täflan de stora nationerna emellan. Vid denna punkt skulle det ju kunna vara lämpligt att beröra frågan om fondbildningen, men detta är redan gjordt af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, och jag är öfvertygad om att andra talare efter mig komma att med större sakkunskap än jag bemöta de invändningar, som deremot gjorts. Jag inskränker mig därför till att uttala, att min fulla öfvertygelse är, att dessa fonder skola kunna komma till nyttig användning vid jordbruket, industrien, jernvägarne o. s. v., och att säkerligen icke så synnerligen stora svårigheter kunna förefinnas att placera dem äfven till ej ringa del mot högre ränta, än som beräknats.

Hvad den andra frågan: medföra uppoffringarna tillräckligt effektiva resultat för att kunna anses berättigade? beträffar, kan den ju ses från flera sidor. Hvad särskildt den rent materiella sidan angår, är det ju uppenbart, att det måste vara till gagn för arbetaren, att han i ungdomens dagar förmås till besparingar för framtiden, och dessa besparingar blifva ju här af så mycket större betydelse, som med dem följer motsvarande väsentliga bidrag af statsmedel. För samhället måste det äfven anses gagneligt, att anordningar vidtagas, hvarigenom åtminstone i viss mån man söker förebygga fattigdomens börda på ålderdomen för en stor mängd arbetare. Då man antager och hoppas, att fattigvårdskostnaderna skulle förminskas genom det föreliggande förslagens antagande, skulle ju detta icke ske genom att bereda den fattige en sämre ställning, utan det skulle åstadkommas genom åtgärder, åsyftande att förminska fattigdomen och de fattiges antal, och det är väl i allmänhet en regel, som kan anses god, att man söker att råda bot mot ett ondt på det sätt, att man söker förhindra dess tillkomst. Emellertid har utskottet, för att vinna full effektivitet åt det föreliggande förslaget, ansett nödigt att gå ännu något längre, än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och det är därför, som utskottet också har vidtagit den ändringen, att den nuvarande generationen i något större omfattning skulle få gagn af försäkringen, och därför förändrat åldersgränsen från 30 till 40 år. Detta är den ena ändringen. En annan ändring äfven i samma syfte att få större effektivitet åt förslaget är den, att utskottet föreslagit, att den, som varit obligatoriskt försäkringspliktig och fullgjort denna pligt i fem år, skulle vara berättigad att derefter få fortsätta med frivilliga inbetalningar med samma effekt som den obligatoriska, d. v. s. att äfven hustruns pension skulle dermed följa. Det är sant, att derigenom ökad kostnad förorsakas, men den kostnads-

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

summa, som derigenom skulle uppstå, har icke syntts utskottet afskräckande, då i alla händelser det oakadt summan af alla sammanlagda kostnader dock högst väsentligt understiger kostnaderna enligt det förslag, som år 1895 förelades Riksdagen. Ja, detta rör den materiella sidan af saken. I socialt hänseende skulle det ju äfven kunna tänkas, att resultatet skulle kunna blifva godt, men för min del vill jag dock säga, att jag är öfvertygad om, att huru man än må lagstadga, och hvilka åtgärder man än må vidtaga i dylikt hänseende, kan man aldrig förstumma de röster, som höja sig från de missnöjdes läger, och jag anser, att man får i det hänseendet finna sig tillfredsställd med att göra hvad samvetet bjuder, så långt som förmågan sträcker sig. Dermed får man vara nöjd, utan att fästa afseende vid huru vinden blåser för dagen och huru det går med bifallet.

Den tredje frågan lydde: erhålles härigenom den bästa möjliga valuta för uppoffringarna? Ja, det påstås visserligen af åtskilliga, och har äfven af talare här i dag förut påståtts, att det skulle vara för arbetaren bättre att få använda sina besparingar hur han vill, och på det ena eller andra sättet draga gagu af hvad han förtjenar och icke använder för sitt dagliga behof. Det torde ju icke kunna bestridas, att i enstaka fall så kan vara förhållandet, men i allmänhet, och i stort sedt, lärer väl erfarenheten motsatsen. Man ser, att det är i mycket sällsynta fall, som, åtminstone i ungdomen, någon börjar spara för ålderdomen. Eftertanken kommer först senare, och man hör ju mycket ofta den gamle klaga: jag var bra oklok, som icke i min ungdom sparade något för min ålderdom. Redan genom denna åtgärd att tvinga till ett sådant vidtagande af besparingar i ett sådant syfte och derigenom åstadkomma ett framtida gagn, redan genom denna åtgärd — säger jag — synes mig ett tillräckligt godt resultat vara vunnet, och ersättning för tvånget lemnas ju dels genom statsbidragen, dels genom den ökade afkastningen till följd af arfsvinst. Detta berättigar tvånget, och hvad den frivilliga försäkringen angår och de statsbidrag, som dertill lemnas, så uppmuntra ju äfven de till besparingar, hvadan enligt mitt förmenande dessa åtgärder skulle vara af synnerligen stort gagn, och de besparingar, som sålunda åstadkommas af arbetarne, skulle därför enligt mitt förmenande icke kunna på bättre sätt — i regeln åtminstone — af arbetarne användas.

Hvad den fjerde frågan beträffar — äro de föreslagna anordningarna för försäkringen så praktiska, bekväma och lätta att genomföra som möjligt? — har det syntts utskottet, som om det föreliggande förslaget har ett mycket stort företräde framför såväl alla hos oss förut framkomna förslag som i synnerhet framför den tyska lagen, som ju innefattar de enda bestämmelser på detta område, hvarom man egentligen har någon större erfarenhet. Af herr statsrådet och chefen för civildepartementet hafva redan

framhållits de hufvudsakligaste anledningarna till missnöjet inom Tyskland med den der tillämpade lagen. Och jag skall icke tillåta mig att upprepa hvad han sagt. Jag skall endast tillägga några ord derom.

Bland arbetarne råder ett mycket stort missnöje på många håll i Tyskland, särskildt hos dem, som icke komma i åtnjutande af pensioner på den grund, att de utgått från försäkringspliktig anställning. Så är t. ex. förhållandet med qvinnor, som gift sig och icke vidare tillhöra det försäkringspliktiga antalet — enligt de uppgifter, jag fått, skulle dessa qvinnors antal vara nära nog $\frac{2}{3}$ af hela antalet försäkrade qvinnor — och bland männen inträffar nämnda förhållande i synnerhet med dem, som efter att några få år hafva tillhört den nödtvungna försäkrings område öfvergå till annat, icke försäkringspliktigt yrke — dessas antal skulle uppgå till inemot $\frac{1}{3}$ af de manlige försäkrades. Dessa, som upphört att vara tvångsförsäkrade, både de manliga och de qvinliga, kunna visserligen fortsätta den afbrutna försäkringen på frivillighetens väg, men då måste de betala så dryga afgifter, att det icke kan finnas med deras fördel förenligt, så vidt de icke under många år tillhört den obligatoriska klassen. De skola nemligen erlägga icke allenast de vanliga arbetareafgifterna, utan äfven arbetsgifvarnes afgifter och dessutom en särskild tilläggsafgift.

En annan olägenhet är, att den, som en gång kommit i åtnjutande af en invalidpension, är underkastad en, så att säga, ständig polisuppsigt, ty hans pension skall minskas, derest hans arbetsförmåga ökas. Exempel finnas på att sådana pensioner i flera omgångar ändrats: höjts och sänkts allt efter som pensions-tagarens helsotillstånd förändrats. Detta kan ju naturligtvis icke vara angenämt.

En synnerligen stor oreda är också förherskande i Tyskland med anledning af det stora antalet försäkringsanstalter, icke mindre än 32, alla försedda med sina särskilda märken, af hvilka hvarje sort endast gäller för en viss försäkringsanstalt. Det är ju gifvet, att det skall vålla arbetsgifvarne särskildt besvär och olägenhet att se till, att icke misstag begås vid uppklistringen af märkena i böckerna, utan att i hvarje bok kommer vederbörligt märke. Dertill kommer, att denna klistring skall ega rum obligatoriskt för hvarje vecka.

Man har nu här dragit nytta af den erfarenhet, som genom den tyska lagen vunnits, så att det kongl. förslaget undvikit alla de nu angifna, af densamma härflytande olägenheter, af hvilka jag nu endast uppgifvit några, förutom de viktigaste, hvilka herr statsrådet redan förut ömnämmt.

Reservanten i utskottet från denna kammare har äfven framhållit särskildt en sak, som väckt mycken oro och mycket bekymmer i Tyskland. Det är de motsedda stora ökningarna i

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller bifränta.

(Forts.)

afgifterna, särskildt vid olycksfallförsäkring. Afgifterna för olycksfallförsäkring uppgingo år 1894 till omkring 6 mark per individ, beräknas för år 1898 till 8 mark samt för år 1900 till 10 mark och för år 1940 till 21 mark, hvarefter detta belopp skulle blifva konstant. Det kan ju icke nekas, att dessa siffror synas afskräckande, förbundna, som de naturligtvis äro, med högst betydliga totalutgifter, så att t. ex. utgifterna för försäkringen för år 1940 beräknats till icke mindre än 153,000,000 mark. — Men äfven detta är en olägenhet, som icke skulle följa af det nu föreliggande förslaget, ty den nämnda, stora stegringen i Tyskland har just uppkommit till följd af brist på eller ofullständighet i fondbildning erstådes, hvaraf följden naturligtvis måste blifva en mycket stor utgift, lagd på framtiden.

Hvad som i synnerhet funnits tilltalande för utskottet, är, att det föreliggande kongl. förslaget innebär en kombination af den obligatoriska och den frivilliga försäkringen. Det är ju uppenbarligen en stor fördel, att för den arbetare, som kan afvara mera än den afgift, han obligatoriskt måste erlagga, det finnes tillfälle att med statens verksamma bistånd få sin pension för ålderdomens dagar ökad, liksom det är mycket lätt för en välvillig arbetsgifvare att förbättra för sin arbetare dennes framtida ställning genom att, om han så vill, betala för arbetaren inom frivillighetsförsäkringsrådet.

Jag skall, ehuru jag är öfvertygad om att andra komma att närmare bemöta den talare, som näst före mig hade ordet, dock be att få nämna några ord med anledning af hvad han yttrat. Han beklagade särskildt, att behofvet af pension vid invaliditet före 50 år icke vore tillgodosedt. Men det är ju naturligt, att, då Kongl. Maj:t velat, i enlighet med Riksdagens föregående uttalanden, söka åstadkomma minskningar i de kostnader, som betingades af det förra förslaget, Kongl. Maj:t därför nödgades använda de medel, som stode Kongl. Maj:t till buds och lämpligen kunde tagas i anspråk. Statistiken gifver vid handen, att invaliditet, som inträder före 50 år, inskränker sig till endast 8 procent af all invaliditet i vårt land. Och då i allt fall, enligt samma statistik, af de 8 procenten invalider omkring $\frac{2}{3}$ upplefva 50 år, skulle således äfven af dem, som blifva invalider vid tidigare ålder, en betydlig del komma i åtnjutande af invaliditetspension, låt vara en mindre sådan. Den uti nu ifrågavarande afseende föreslagna anordning ligger följaktligen, så att säga, i sakens egen natur, då man måste vara betänkt på inskränkning af kostnaderna. Det viktigaste härvidlag är emellertid, att invaliditet genom olycksfall i arbete skulle särskildt tillgodoses genom en lag, hvarom herr statsrådet i den kongl. propositionen gjort en antydan, och hvartill Riksdagen sålunda torde hafva att förvanta förslag. En sådan lag skulle utan tvifvel kunna ordna dessa förhållanden på ett mycket fördelaktigare sätt, derest

hufvudgrunden för en försäkring genom bifall till det nu föreliggande förslaget blifvit af Riksdagen antagna.

Den förre talaren sade vidare, att denna fråga är ett socialt problem och icke ett matematiskt, hvartill det nu blifvit gjordt. Men jag vill hemställa till herrarne, huruvida det är möjligt att lösa ett socialt problem, sådant som detta är, utan att äfven göra det till ett matematiskt.

För öfrigt vill jag gent emot samme talare påpeka, att det ju är gifvet, att en invalid, som kommer i åtnjutande af en så ringa pension, att han icke kan existera derpå, har att påräkna samma understöd af fattigvården, hvartill den nuvarande fattigvårdsförordningen berättigar honom. Det kan ju således icke medföra någon skada för honom, att en pension kommer honom till del, äfven om den icke är så stor, att den motsvarar full fattigförsörjning.

Jag har förut nämnt, att man afsett att uppmuntra till frivillighetsförsäkring genom de bidrag, som staten skulle lemna. Det har framhållits från flera håll, att det vore synnerligen önskvärdt att få en ytterligare utredning om, huru denna frivillighetsförsäkring skulle kunna anordnas på ett fördelaktigare sätt och hvartill kostnaderna då skulle bestiga sig. Det torde emellertid vara uppenbart, att det ligger utom mensklig förmåga att beräkna, hvad kostnaderna kunna gå till för en försäkringsanordning på frivillighetens grund, då ju ingen statistik kan gifva vid handen, i hvilken mån den skulle komma att blifva begagnad. Man kan icke säga, att vi ha erfarenhet härutinnan från våra lifränteanstalter; ty det är helt andra grupper af samhällsmedlemmar, som begagna sig af lifränteförsäkring: det är icke arbetarne i stor skala. Och uppenbart är, att, om arbetarne skulle i större omfattning begagna sig af en frivillighetsförsäkringsanordning, dervid skulle uppstå samma olägenheter, som här anförts: olägenhet med stor fondbildning och olägenhet med stora statsutgifter, såvidt anordningen skulle blifva sådan, som i herr Redelii förslag är ifrågasatt.

Det må nu emellertid vara huru som helst med detta och med förslagens godhet eller olämplighet, uppenbart är, att, hvad man än må komma med, det icke kan blifva till allas belåtenhet. Somliga grupper anse, att det göres för mycket, att utgifterna blifva för stora, att det är omöjligt för vare sig arbetaren eller staten att betala dessa stora afgifter, och på dessa skäl mena de ett dylikt förslag icke vara acceptabelt. Andra hysa den motsatta åsigten och frambålla, att det vinnes alldeles för litet, att det icke lönar mödan att sätta en så stor apparat i gång, att vidtaga sådana anordningar och förorsaka dessa utgifter, att anordna embetsverk m. m., då resultatet blifva så små. Det är icke möjligt att tänka sig, att man skall kunna göra alla till lags. Men mig förefaller det uppenbart — jag ber att få sluta med

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

ungefär hvad jag började med — att det nu gäller för Riksdagen och särskildt för denna kammare att gifva till känna, huruvida man vill vidtaga någon åtgärd i detta syfte eller icke. Är det så, att sjelfva grundtanken anses oriktig och olämplig, då är det ju vida bättre, att Riksdagen, trots de beslut, den förut fattat i ämnet, erkänner, att den begått misstag, då den aflåtit sina skrivelser. Det synes mig vara mycket mera värdigt denna kammare, att ett sådant uttalande göres *bestämdt* och icke, så att säga, inlindadt i välvilliga fraser, mynnar ut i en skriftelse, som åter resulterar i ungefär detsamma som nu, d. v. s. framläggandet af ett förslag med några förändringar hit eller dit, åt ena eller andra hållet, ett förslag, som skulle komma att mötas med samma invändningar, samma betänkligheter, samma oro som det nu föreliggande. Vida bättre, än att ett sådant läge åter igen framkallas, synes det mig vara, att frågan nu blir begrafven, ehuru jag för min del får säga, att detta skulle vara ett i mitt tycke mycket sorgligt resultat, särskildt att beklaga, om det vore denna kammare, som fälde ett sådant utslag efter att under flera år hafva, så att säga, gifvit på hand dels genom besluten om skrivelser med uttalade sympatier för saken, dels genom afsättning af betydliga penningbelopp till en fond för ifrågavarande ändamål. Det är ju gifvet, att en sådan utgång från vissa håll skulle komma att stämplas såsom bristande välvilja och bristande intresse för arbetareklassen, ehuru jag för egen del är fullkomligt öfvvertygad om att ett sådant motiv icke besjälar denna kammare, utan att, om kammaren kommer till ett sådant beslut, det är under full förvissning, att dess beslut är till landets bästa. Men äfven om jag sålunda icke kunde annat än fullt förstå och respektera ett sådant beslut från kammarens sida, skulle jag, som sagdt, djupt beklaga, om resultatet blir sådant. Och då jag är lifligt öfvvertygad, att det föreliggande förslaget, särskildt med de förändringar, som blifvit af utskottet vidtagna, är ändamålsenligt och skall komma till gagn i vidsträckta kretsar, samt att de felaktigheter, som naturligtvis vidlåda detta lika väl som alla andra menskliga verk, må kunna i framtiden rättas, anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Benedicks: Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet behandlat min reservation rätt omildt, vågar jag taga er tid något i anspråk, mina herrar, för att närmare belysa de skäl, herr statsrådet anför.

Han började med att förklara, att han icke märkt något missnöje, särskildt icke bland arbetarne, på sina resor till Tyskland, och att jag misstog mig. Det är mycket möjligt, ja, jag vill säga troligt, att det förhåller sig så, som han sagt: att *han* icke märkt något missnöje, ty man vet ju, att man får en annan

syn på tingen, när man betraktar dem ofvanifrån». Jag har emellertid besökt fabrik efter fabrik, landtbruk efter landtbruk, och dervid kommit till helt andra resultat. Det är på detta område stort missnöje rådande i Tyskland, och det bland alla klasser. Vill man icke tro mig, då jag försäkrar det, vill jag till stöd för mitt påstående blott anföra det enkla förhållandet, att litteraturen om arbetareförsäkring är kolossalt stor. När jag vid ett tillfälle, medan jag uppehöll mig i Tyskland, ville hafva reda på en sammanfattning af kritikerna mot den tyska lagen och hos en bokhandlare anhöll att få en sådan, lemnades mig ett häfte. Jag blef mycket förtjust, när jag fick det, ty jag trodde, att jag deri skulle få se i korthet framställda alla skäl mot lagen. Det hade ju varit alldeles förträffligt. Den förmenta broschyren var kanske 40 å 50 sidor stark. Men när jag öppnade häftet, hvad var det? Det var i stället för en broschyr en katalog öfver arbeten uti ifrågavarande ämne, som man lemnat mig, för att, efter hvad derå fans angifvet, jag skulle få utvälja, hvad som passade.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Jag vill vidare fråga: kan det finnas något säkrare bevis på det missnöje, som råder, särskildt i arbetarekretsar, i Tyskland, än att det socialistiska partiet i tyska riksdagen växt så oerhördt från år 1878, då denna lagstiftning först bragtes på tal? Då fans det i tyska riksdagen 9 socialister. Den tyska riksdagen består af 397 ledamöter. Det största partiet är centern med 98 ledamöter, det andra partiet i ordningen är det konservativa med 56 ledamöter, det tredje, det nationalliberala, med 50, och, mina herrar, det fjerde i ordningen af de 16 partier, som finnas der, är socialisternas, med en siffra, mot 9 år 1878, af 48 nu. I ungefär 50 kretsar voro de dessutom vid sista valen nära majoritet. Alldeles tydligt och klart är ju, att icke alla väljarne till dessa 48 socialistiske deputerade äro socialister; men väl kan man med säkerhet säga, att det stora antalet socialistiska deputerade utvisar, att stort missnöje råder.

Herr statsrådet talade vidare om mitt besök på Friedrichsruhe. Jag beklagar, att jag dervid icke var i tillfälle att tala vid den store statsmannen om denna fråga. Annars kanske jag då fått höra, hvad som sedan framkommit, att han icke är så nöjd med den tyska försäkringslagen. Det hade möjligen varit något för herr statsrådet att taga vara på, och i synnerhet ett uttryck, som i annat sammanhang fälades: *quieta non movere* (rör icke hvad som är lugnt, hvad som är stilla).

Äfven ordade herr statsrådet något om sparsamhet och menade, att sparsamheten var så stor i Preussen och i Tyskland i allmänhet. Jag vill meddela herrarne, att, fastän Sverige och Preussen förut varit något så när jemnställda derutinnan, Sverige nu gått om Preussen, som för närvarande har en sparbanksbok

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

på 5 invånare, medan Sverige har en på $3\frac{1}{2}$, om man medräknar postsparbanksböckerna.

Herr statsrådet fann märkvärdigt, hvad jag anfört derom, att de försäkrade arbetarne i Tyskland försödade sina besparingar på öl för karlarne och fina kläder för fruntimren. Det är likvisst samma slags personer, man här närmast vill fånga med den afsedda tvångsförsäkringen. I första rummet komma emellertid till fattigvården sådana, som icke kunna fångas äfven med den allra skarpaste tvångsförsäkring. Hvad har man då för gagn deraf?

(Forts.)

Herr statsrådet fann vidare underligt, att jag som god protektionist kunde acceptera en så god manchestertanke, som att man skall lemna frihet åt arbetarne att sjelfva disponera öfver sina besparingar. Mina herrar, protektionisterna kunna bestå sig med lyxen af en *sådan* »manchestertanke», ty tack vare protektionisternas bemödanden, finnes nu skydd för svenskt arbete i afsevärd omfattning. Detta kanske icke den nämnde talaren är öfvertygad om, men jag vet andra, som äro det så mycket mera.

Herr statsrådet vände sig vidare mot de beräkningar, jag gjort i min reservation, då jag påpekat, att arbetare, som sköta sig ordentligt, kunna med 5, resp. 6 procents ränta bereda sig, tills de uppnå 65 års ålder, ett kapital af 1,900 resp. 2,600 kronor. Hvad är då regeln här i Sverige? Är det, att det är endast de 12,752, som äro valbare till Första Kammaren, som hafva bildat dessa stora fonder, som hafva samlat dessa oerhörda kapital, som han nyss omnämnt? Nej, det är den svenske arbetaren, som gjort det i första rummet.

Och jag tror, att herr statsrådet kunde vara nöjd, om de af honom framlagda beräkningarna vore lika säkra. Deri talas om endast några millioner. Vid en kritik, som i går gjordes af den näst siste talaren, omtalade han, att det icke vore riktigt, som herr Redelius sagt, att det skulle blifva 41 millioner om året, som erfordrades för pensioneringen, utan blott 28 millioner kronor. Ja, det må så vara. Men dessa 28 millioner kronor äro likvisst så mycket penningar, att de icke stå i rimligt förhållande till hvad som uppgifvits från Kongl. Maj:t. Hvidan denna olikhet? Jo, mina herrar, observeren, att för det första Kongl. Maj:ts förslag är bygd på 1890 års folkmängd! Jag hemställer, huruvida man icke, om man velat vara riktigt noggrann och ordentlig, i stället skulle hafva beräknat, hvartill efter all sannolikhet folkmängden kommer att bestiga sig till år 1900, och lagt den sålunda erhållna folkmängdsiffran till grund. För det andra har det kongl. förslaget icke tagit i betraktande folkmängdens sannolika ökning derefter. Det säges deri uttryckligen, att man gått efter 1871—1880 års folkmängdstabeller. Hvarför då icke åtminstone, som utskottet gjort, taga de sista, 1881—1890 års tabeller? Naturligtvis därför, att det skulle gifvit för dåligt

resultat. Medellifslängden är ej heller tagen i betraktande. Den är lemnad konstant. Och, mina herrar, I torden veta, att Sverige nu har äran att stå i främsta rummet i hela den civiliserade världen i fråga om befolkningens medellifslängd. Det vore väl skäl att taga med en så viktig faktor, som absolut försämrar de beräkningar, som af Kongl. Maj:t blifvit gjorda för förslaget.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

Dessa beräkningar äro till den grad skiljaktiga mot verkligheten, att, om herrarne behagade kasta en blick på sid. 85 i utskottets förslag, der herr Redelius framvisar sina tabeller, och der taga de senast tillgängliga siffror, som den officiella statistiken kan erbjuda, eller för 1890, så befinnes i andra kolumnen från höger, att det är 793,150 människor öfver 65 år, som komma i beräkning, under det att å andra sidan (sid. 84) enligt 1871—1880 årens beräkning motsvarande antal är endast 673,229, hvilket gör en skilnad på circa 120,000. Om man nu utgår från samma godtyckliga siffra som Kongl. Maj:t, eller att vid beräkningen af de försäkrade, som skulle komma att tvingas in i försäkringen, dessa skulle komma att utgöra circa en tredjedel, då skulle dessa 120,000 reduceras till 40,000, som komme att falla under denna kategori. Herrarne kunna då lätt sjelfve räkna ut, huru det ställer sig. Om hälften är qvinnor, som skulle erhålla högst etthundra kronor i pension, och hälften män, hvilka hafva ett maximum af tvåhundra kronor i pension, så skulle detta för 40,000 människor göra en ökning af sex millioner till de årliga pensionernas hela belopp! Om man går dessa beräkningar närmare in på lifvet, torde man få helt andra resultat än Kongl. Maj:t, och man måste tillägga denna siffra af en tredjedel en mycket stor vikt. Af förslaget få vi se, huru stora utgifter, som fordras för fonden, men vi få icke reda på fondens och svenska folkets utgifter för pensioneringen. Detta står icke med ett ord omnämndt, och vi kunna icke i detta afseende fästa vår uppmärksamhet tillräckligt vid de viktiga siffror, som Kongl. Maj:t sjelf lemnat. Det står nemligen i professor Lindstedts beräkningar, att af 72,000 människor, som ingå vid 20 års ålder (Kongl. Maj:t har icke ens sträckt sig till den precisa siffran af 18 år, utan har i tabellen tagit 20 år som ingångsår för försäkringen!), återstå vid 65 års ålder 22,000! Man kan således säga, att af sju, som försäkra sig vid 18 års ålder, endast två komma i fullt åtnjutande af förmånen att blifva pensionerade, hvadan det är fem, som få uppoffra sig för att bereda något så när hygglig pension åt två. Jag undrar, om någon af eder, mina herrar, skulle vilja ingå på en sådan affär som denna, att under fyratiosju år afsäga sig allt tillgodonjutande af sina penningar för att sedan hafva så liten chance att komma i åtnjutande af dem, och det i medeltal endast tolf och ett halft år, efter hvad statistiken säger.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet talade vidare om fondbildningen och ansåg, att dermed ej vore så farligt. Jag

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

vill fästa uppmärksamheten på, att jag icke opponerat mig mot fondbildningen därför, att engarne skulle vara omöjliga att placera inom Sverige, utan därför att efter allt utseende räntan kommer att falla. Hvad blir då följderna? Jo, för att mycket lindrigt komma från saken vill jag anföra ett yttrande från Frankrike, som åberopas i kommerskollegii utlåtande angående 1895 års förslag. Det faldes af inrikesministern Constans, som gjort den uträkningen, att med en ränta af $3\frac{1}{2}$ procent kan försäkring ega rum, men att vid en ränta af $2\frac{1}{2}$ procent alla beräkningar sammanstörtade. Om man också icke får taga dessa ord alltför strängt, så är det dock tydligt, att de, praktiskt taget, hafva ett betydligt värde.

Vidare åberopar civilministern, att arbetarne skulle blifva så nöjda, och att det icke vore så mycket för dem att betala $10\frac{1}{2}$ kronor. I samma betänkande, som jag nämnde, står det omtaladt, huru försäkringen i franska grufdistrikten slog ut. Der skulle arbetsgifvarne betala icke mindre än 75 procent af arbetarnes insatser, men — arbetarne nekade att betala! Det är gifvet, att arbetarne icke äro så nöjda, som statsrådet förmenade.

Fondbildningen, för att ännu en gång återkomma till frågan derom, omtalades vidare såsom obetydlig i Tyskland. Hvad är det då, som kallas obetydligt? Jo, 690 millioner riksmark, ty dertill uppgick fondbildningen vid 1895 års slut enligt officiella siffror. Af dessa 690 millioner representeras invaliditets- och ålderdomsförsäkringen af 414 millioner mark, samlade på fem år. Första året var 1890, eller möjligen ändå senare, och redan vid 1895 års slut var summan den nämnda, 414 millioner. Är detta små siffror? Öfversatta på våra förhållanden, betyder detta 41 millioner mark eller circa 37 millioner kronor. Jag kan icke säga, att detta är annat än stora siffror äfven efter våra förhållanden.

På grund af hvad jag nu anfört vill jag åtminstone för min del säga rent ut, hvad jag uttalade i början af mitt anförande: jag kan icke vara med om dessa kongl. förslag.

Jag yrkar därför fortfarande afslag.

Herr Asker: Om man följer den föreliggande arbetareförsäkringsfrågans utveckling i vårt land, så finner man, att Riksdagen varit den, som tagit initiativ i densamma, att frågan två särskilda gånger varit behandlad inom komitéer, och att, då den förelåg till afgörande vid 1895 års riksdag, från mer än ett håll uttalades den åsigt, att den måste lösas och lösas snart. Menade man då med *snart*, att det skulle ske, innan ett nytt århundrade börjat sin bana, så torde tidpunkten nu vara inne att öfvergå från ord till handling, från den, minst sagdt, underliga vägen att år efter år anslå stora summor för ändamål, hvarom man icke är ense,

till en fullständig organisation, som bringar arbetaren i den ställning, att han med mera lugn kan emotse ålderdomens dagar.

Jemför man för öfrigt det föreliggande förslaget med det, som förut hvilat på Riksdagens bord, så torde hvar och en erkänna, att alla de förenklingar och förbättringar, som man tänkt sig, också blifvit iakttagna. Det föreliggande förslagets största styrka ligger enligt mitt förmenande deruti, att vid sidan af den obligatoriska försäkringen finnes en frivillig lifränteförsäkring, öppen för alla. Nu säga motståndarne mot tvångsförsäkringen, att man skulle komma till det lyckligaste resultatet, om man hölle sig endast vid den frivilliga lifränteförsäkringen. Men om man hemtar lärdom af förhållandena i Frankrike — och erkännas måste väl, att fransmännen äro ett sparsamt folk —, så finner man, hurusom af tolf millioner arbetare endast en tiondedel gått med på den frivilliga försäkringen, och att det af dessa endast är en tiondedel, som fortsätter med fullgörandet af sina inbetalningar. Vid detta förhållande finner jag nödvändigt, att tvångsprincipen bibehålles, men att detta sker med den frivilliga försäkringen såsom sidostöd.

Största motståndet inom Riksdagen mot den föreliggande frågan har jag åtminstone tyckt mig finna bero på fruktan för fondbildningen. Man säger nemligen: »Huru skall det blifva möjligt att på förmånligt sätt förränta så stora kapital, som fordras för pensioneringens fullgörande?» Men man glömmar härvid, att denna fond först så småningom växer ut till fyra à fem hundra millioner, och att det belopp, som nu synes oss så oerhördt stort, icke blir svårt att placera sextio à sjuttio år härefter. Jag erkänner villigt, att den räntefot af $3\frac{1}{4}$ procent, som lagts till grund för beräkningarna i det kongl. förslaget, möjligen kan komma att något nedgå, men jag tror icke, att man behöfver befara, att den skall nedgå så lågt, att icke räntan jemte statsbidraget skall vara till fyllest för att infria de löften, som grunderna för pensioneringen innebära.

Vidare säger man, att arbetarnes försäkringsavgifter egentligen komma att drabba arbetsgifvarne. Jag vill icke förneka, att detta i ett och annat fall, kanske många, kommer att ske. Men om man jemför detta förslag med 1895 års förslag, så måste man erkänna, att bördan för arbetsgifvarne nu blifvit väsentligt lättare; ty då euligt 1895 års förslag arbetsgifvarne skulle betala ena hälften och arbetarne den andra hälften, har staten nu åtagit sig att utom förvaltningskostnaden bestrida den auport, som förut tillkom arbetsgifvarne att galda.

Tänker man på sjelfva verkningarna af försäkringens genomförande, så är det gifvet, att under den första tiden, under hvilken inga pensioner skulle utgå, klagan och missnöje komme att låta höra af sig; men lika visst är, att, så snart pensionerna börja att utgå, tillfredsställelsen med idéns förverkligande blir så mycket större.

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller liffränta.

(Forts.)

Öfvergår jag nu till bemötande af de invändningar, som blifvit gjorda under dagens debatt, så vänder jag mig först till den ärade representanten på vestmanlandsbänken. Han talade om Tyskland och tyska förhållanden. Jag hade hellre sett, att han talat om Sverige och svenska förhållanden; ty detta förslag är icke det tyska. Det är bygd på själfständig grund, äfven om tvångsprincipen först tillämpats i Tyskland. Han önskade, att man skulle bidra till att bilda egna hem åt arbetarne genom »frivilligt tvång». Hvad han dermed menar, sade han icke, men jag öfverlemnar åt kammarens ledamöter, huruvida det icke är svårt att förstå, hvad med ett sådant uttryck skall betecknas. Vidare framhöll han såsom en följd af arbetareförsäkringsfrågans genomförande i Tyskland, att socialisternas antal i representationen vuxit från 9 till 48. Jag tror icke, att han skrämmer någon med sådana siffror. Vidare nämnde en talare på kopparbergsbänken, att de invaliditetsförsäkrade skulle komma i sämre ställning än fattighjon. Nej, så är icke förhållandet. Om talaren vädjar till arbetarne själfva och frågar, om de hellre vilja hafva ett mindre pensionsbelopp än att hafva sitt underhåll på fattighuset — så garanterar jag för att han får till svar, att de föredraga ett mindre belopp i pension, ty fattighuset är det, som de afsky mest af allt!

Han slutade med att säga, att grunderna för förslaget icke dugde. Jag visste icke, att han var en så framstående fackman på detta område, men äfven om så är, tror jag, att Kongl. Maj:t och utskottet kunna med fullt fog åberopa sig vara auktoriteter lika väl som han.

Då jag nu hemställer om bifall till den föredragna punkten, sker det under den förhoppningen, att Riksdagen icke skall rygga tillbaka för sitt år 1884 gifna löfte; och då herr statsrådet och chefen för civildepartementet nämnt, att Riksdagen i sin skrifvelse 1895 särskildt betonat, att frågan icke borde uppskjutas, så ber jag att få tillägga, att det i denna skrifvelse finnes en kläm, som lyder så: »Riksdagen har fördenskull beslutat, att för försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete i riksstaten för år 1896 afsätta ett belopp af 1,400,000 kronor.»

Jag kan icke finna annat, än att Riksdagen dervid gifvit på hand, att Riksdagen vill frågans framgång, och i förhoppning, att denna kammare, liksom äfven Andra Kammaren, må stå fast vid sitt sålunda gifna löfte, anhåller jag om bifall till den föredragna punkten.

Grefve Lewenhaupt: Då jag tillbringat åtskilliga år af min lefnad på landet och dervid varit i nära beröring med såväl i jordbruket som vid industriella inrättningar anställda arbetare, har jag funnit mig manad att uttala, att jag på grund af min sålunda vunna erfarenhet måste betrakta detta förslag såsom

ganska beklagligt. När jag säger detta, utgår jag mera från praktisk än från teoretisk synpunkt; för mig har frågan främst ställt sig så: hvad månne allmogen och öfriga arbetsgifvare på landet skola säga om förslaget? Jag tror, att de skulle komma att betrakta det som ett obehagligt tvång på det fria aftalet mellan arbetsgifvaren och arbetaren. Vår besuttna allmoge liksom de flesta arbetsgifvare på landet är temligen konservativt anlagd, i detta fall torde band på löneförhållandena upptagas med ovilja af dem. Dessa arbetsgifvare äro ömtåliga för allt, som kan inverka störande på förhållandet mellan dem och deras arbetare, och skulle därför af båda parterna den nya lagen komma att motvilligt tillämpas samt tvifvelsutän ge anledning till misshälligheter och öfverträdelser, som hvarken kunna bevisas eller beifras, emedan bevisningsmateriet kan lätt döljas och förstöras. Från denna synpunkt sedt, kan således förslaget, efter mitt förmenande, icke få någon vidare tillslutning.

För öfrigt är det så många klasser af arbetare, som, praktiskt taget, icke blifva alls berörda af detta förslag. Jag tänker först på hela mängden af mindre jordtorpare på landet, hvilka i allmänhet icke uppbära någon kontant lön af sina arbetsgifvare, backstugusittare, sjeifförsörjare, småhandlare och med dessa likstälda. Vidare är det en mängd mindre handverkare — skräddare, skomakare o. s. v. — hvilka icke hafva anställning hos någon mästare, utan gå allmänheten till banda, och hvilkas ställning är fullt jemförlig med en arbetares. Slutligen lefver vid våra kuster en stor befolkning af fiskare och sjömän under samma förhållanden som egentliga arbetare; dessa fiskare hafva det till och med ofta dåligt och knappt i jemförelse med åtminstone industriarbetare i städerna och vid de stora fabrikerna på landet. Alla dessa kategorier skulle icke komma i åtnjutande af någon pension, och jag anser därför, att den föreslagna lagen ej träffar en stor del af de klasser af befolkningen, som den borde träffa. Äfven af denna anledning anser jag lagen, sådan den för närvarande är, icke böra af Riksdagen antagas.

För närvarande eger rum en ganska stor uppgång inom industrien och näringarna. Om man då tänker sig detta lagförslag genomfördt under sådana förhållanden som de närvarande, så är det tydligt, att med de rådande höga arbetsprisen det skulle blifva arbetaren, som komme att bestämma, hvem som egentligen skulle betala de pensionsafgifter, som skulle afdragas från hans afföning. Det blefve således arbetsgifvaren som finge betala dessa afgifter. För mindre arbetsgifvare, som icke sysselsätta många arbetare, kan detta icke spela någon så stor rol, men om man tänker på en stor industri, som sysselsätter t. ex. 1,000 arbetare, skulle denna utgift för en sådan industri uppgå till 10,000 kronor om året. Under så goda tider som de nuvarande göra 10,000 kronor icke så mycket för en affär på en millions omsättning

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

eller så, men det kan blifva ett bakslag, och då kunna 10,000 kronor betyda ganska mycket äfven för en sådan affär.

Vi veta, att kapitalbildningen inom landet är stadd i stark tillväxt, och vi hafva af föregående talare hört, att icke blott insättningarna i sparbankerna ökats, utan att äfven alla sparkassor och sjukkassor, som inrättats för arbetares bästa, fått en mycket stor tillslutning, hvilket allt utvisar, att arbetaren i vårt land kommit till insigt om att sparsamhet för honom är en framtidsfråga af största betydelse. Till den kloka princip att aflägga en del af aflöningen som sparpenning torde den vakna nykterhetsverksamheten i mycket väsentlig mån bidragit, och flertalet arbetare följa nu denna grundsats. Jag tror därför, att, om man betraktar saken i stort, vi icke behöfva alltjemt gå reformernas väg för att bereda arbetaren tillfällen till att göra besparingar. För den saken sörjer arbetaren numera sjelf genom egen drift och bättre än under ett lagbundet förmyndareskap. Arbetaren i stad som på landet har fått ögonen öppna för angelägenheten att för framtidens dagar skaffa sig ett kapital eller en egen torfva. Vid sin sträfvan i denna rigtning hafva arbetarne åtnjutit åtskilligt bistånd af statsmagterna, och man kan ju tänka sig, att detta bistånd ytterligare utsträcker genom anordnande af frivilliga försäkringar och dylikt. På detta sätt blifva, efter min tanke, arbetarne bäst hjälpta.

Den lag, som här är före, den medför dessutom icke för de arbetare, som deraf äro mest i behof, någon trygghet, att de verkligen skola komma i åtnjutande af förmånen af pension, emedan lagen så ofantligt lätt kan kringgås, och försöken i sådant afseende komma naturligtvis att göras just af de mindre ordentliga arbetarne, de, som i allmänhet anträffas på fattigvårdsanstalterna, och framför allt i tider af lägre arbetslöner blir frestelsen större att undgå tvånget. De dugliga arbetarne, de mindre fattige, taga sig deremot nog fram sjelfve, äfven under dåliga tider. Jag kan således ej heller se, att det framlagda lagförslaget, äfven i den omarbetade form, utskottet gifvit detsamma, medför någon trygghet för att vi i framtiden skola få en minskad fattigvårdstunga. På fattigvården komma i allt fall lösa arbetare, som ej kunna förmås att göra besparingar, dels sådana mindre företagsamme, som alls icke tänka på framtiden, dels vanföre eller sjuklige, dels de, som träffats af olyckor; någon utväg att genom den nya lagen tvinga sådana personer att göra besparingar har jag icke funnit; den kommun, de tillhöra, får nog gifva dem försörjningsmedel likafullt. Jag kan ej gilla den föreslagna lagen i princip, anser dess tillämpning möta stora svårigheter, den skyddar icke alla dem, som den borde skydda; jag yrkar därför afslag på den föredragna paragrafen.

Grefve Hamilton: Säkerligen ligger det oss alla varmt om hjertat omsorgen om de medlemmar af svenska folket, som i

allmänhet taget icke hafva något inflytande på det politiska lifvet, och hvilkas målsmän vi med eller mot deras vilja äro, i all synnerhet som denna del af vår befolkning, våra arbetare, i mycket ringa grad visat sig känslig för de samhällsupplösande tendenser, hvilka åstadkommit så mycken oro inom andra länders befolkningar, utan städse visat sig ega lugn besinning. Vi stå här inför en stor social fråga, hvars lösnings bör lända våra arbetare till gagn, och förlätligt är, om vi härvid, på grund af frågans omfattning, erfara en viss tveksamhet, visserligen icke huruvida frågan *skall* lösas — utan tvifvel kommer detta förr eller senare att ske —, utan om den rigtning, i hvilken lösningen bör ega rum. För mig är hufvudspörsmålet, huruvida denna lag skall kunna uppnå sitt mål att bidraga till att bereda arbetarebefolkningen en i ekonomiskt hänseende sorgfri ålderdom, och jag för min del vågar på detta spörsmål svara ja.

Man har visserligen mot lagförslaget gjort åtskilliga invändningar, men dessa invändningar hafva redan till större delen blifvit besvarade, hvadan jag icke länge behöfver uppehålla mig vid dem. Först och främst anför man, att här är fråga om en tvångsförsäkring, som skulle blifva obehaglig för arbetarne. Tydligt är ju, att allt tvång är obehagligt, men då tvånget utöfvas till fördel för arbetarne, böra väl desse, och det med glädje, underkasta sig detsamma.

Vidare har sagts, att inbetalningen af försäkringspremien skulle minska arbetarens intresse och förmåga att samla ett eget kapital, och att besittningen af ett sådant skulle för honom vara fördelaktigare än pensionen. Men finnes der väl någon, som tror, att 3 à 4 öres afdrag å dagaföningen skall hos den idoge arbetaren förminska intresset att samla ett kapital, hvaremot den lätjefulle arbetaren sparar något åt sig endast så vidt han dertill tvingas.

Man har ock talat åtskilligt om faran af den stora fondbildningen. Jag hoppas dock, att utvecklingen i vårt land skall gå så framåt, att vida mer än de 8—10 millioner kronor om året, om hvilka här är fråga, skall komma att afsättas i kapitaltillökning, och jag hoppas, att framtiden skall le åt nutidens farhågor i detta afseende.

Likaså har det sagts, att man på åtskilliga andra sätt skulle med vida större fördel tillgodose arbetarnes intressen, och härvid framhållit egna-hems-frågan, frågan om invaliditetsförsäkring och allt möjligt annat. Det händer dock ofta, då man vill hindra genomförandet af en fråga, som föreligger, att man i stället söker draga fram andra, icke föreliggande frågor såsom bättre. Jag för min del tror visserligen, att särskildt frågan om egna hem är synnerligen beaktansvärd, men jag anser, att hvardera frågan bör hafva sin tid, och att vi således nu böra taga ålderdomsförsäkringen, som för oss föreligger.

Slutligen kan framkastas det spörsmålet: är denna arbetare-

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

försäkring af sådan beskaffenhet, att staten bör derpå offra några millioner årligen? I huru många arbetares sinnen hafva icke bitterhet och vemod uppstått, därför att han på grund af tidigt äktenskap och deraf följande stor familj eller andra orsaker icke kunnat betrygga sin ålderdom, tanken på att denna under försäkelser och umbäranden kommer att tillbringas under fattighusets tak. Och är det icke värdt några millioner om året att åt dessa arbetare trygga en sorgfri ålderdom och sålunda sprida glädje i fattigmans hem? Äfven denna fråga besvarar jag med ja, och får jag således yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag har begärt ordet, därför att jag varit angelägen att i protokollet öfver diskussionen i denna, såsom jag anser, högst viktiga fråga få min mening antecknad.

Jag beklagar, för att icke säga något värre, att regeringen framkommit med detta i så många hänseenden synnerligen betänkliga förslag, och jag har den vissa förhoppningen, att Riksdagens båda kamrar skola gifva regeringen det svar, som dess förslag kräfver. Det farligaste i detta förslag är, enligt min uppfattning, att det syftar direkt på socialismen, och den, som något sysslat med den allvarliga arbetarefrågan, måste gifvetvis vara ytterst angelägen, att icke den folkrörelse, som nu i allmänhet har så betydlig utsträckning i Europa, genom ett Riksdagens beslut får någon ytterligare framgång i vårt land.

Jag förstår icke riktigt, att regeringen kunnat framkomma med ett dylikt förslag, och huru mycket man än på vissa håll vill gilla och berömma detsamma, finner jag det innebära en otillräcklig lösning af den stora och viktiga arbetarefrågan, hvilken, efter hvad jag tror, alls icke kan lösas på det sätt, som nu på senare år föreslagits såväl af enskilda riksdagsmän som af regeringsmyndigheten. Arbetarefrågan bör tagas upp i sin helhet och behandlas i sin helhet, men detta har hittills icke skett. För några år sedan ingaf jag dock till Riksdagen en ganska vidlyftig motion, deri hela denna fråga behandlades och upptogs från alla dess sidor. Jag påvisade i denna motion ett medel, icke ideelt, utan ganska praktiskt, att gifva arbetaren tillräcklig utkomst att kunna med eget arbete försörja sig och sin familj, så att arbetarebefolkningens underhåll icke behöfver bekostas genom tiggeri och de skattedragande samhällsmedlemmarnes bidrag. Detta medel var helt enkelt att låta arbetarne få andel i arbetsvinsten, och det har äfven accepterats i en mängd kulturländer. Det finnes fem, sex olika näringsgrenar och industrier, der den ifrågavarande grundsatsen etablerats, och detta har skett med påtagligaste fördel, icke blott för arbetarne, utan äfven för arbetsgifvarne, för hvilka tillämpningen af principen visat sig medföra ökad affärsvinst. Vid mitt landtbruk har jag etablerat densamma i tre à fyra olika brancher, och jag kan försäkra och framlägga räkenskaper

på, att både min vinst och mina arbetares förtjenst blifvit större genom detta system.

Här gifves således ett praktiskt sätt att lösa arbetarefrågan, och det medför på samma gång den stora vinsten, att man lösgör arbetarne från socialisterna, från hvilka för närvarande den största faran hotar, ty om än socialisterna i vårt land och i de stora kulturländerna icke kunna jämföras i afseende på antalet, så kunna de fullt ut jämföras i fråga om ställningen såsom ledare för de stora arbetaremassorna, hvilka dessa socialister betrakta såsom sina soldater. Hvilken stor fara socialismen är, visas bäst af Tyskland. Oaktadt detta land kan uppställa två, tre millioner soldater, skall, om en revolution derstädes utbryter, staten stå magtlös gent emot arbetaremassorna, då arbetarne alla varit soldater. Och man gjuter blott vatten på denna sorgliga växt, om man antager ett förslag, hvarigenom hvarje man och qvinna af arbetsklassen erhåller pensioner, som betalas af öfriga skattdragande, och hvilket förslag dessutom kräfver bildandet af fonder på många, många millioner. Om dessa fonder en gång i nödens stund skulle användas till annat ändamål, hvad skulle arbetarne väl då säga? Jo, de skulle ovilkorligen uppresa sig och göra revolution, emedan de skulle anse sig bedragna på hvad som de måste betrakta såsom sin tillhörighet.

Mycket skulle ytterligare vara att säga om det obetänksamma förslag, som här framlagts för Riksdagen, men då hvad redan i frågan blifvit anfördt låter mig hoppas, att åtminstone icke denna kammare skall antaga detta förslag, skall jag inskränka mig till att vördsamt anhålla om afslag å hela förslaget.

Herr Dickson: Det låter icke förneka sig, att 1895 års förslag i vissa fall innebar en starkare och mera konsekvent plan än det föreliggande förslaget. 1895 års förslag innefattade flera pensionsklasser och en mera konsekvent genomförd invaliditetsförsäkring, men jag tror dock, att det förslag, som innefattas i särskilda utskottets förevarande hemställan, är mera tilltalande, klarare samt framför allt billigare och därför mera egnadt att tillvinna sig kamrarnes sympati.

Här har erinrats, att det skulle vara orätt, att pensionerna blifvit satta proportionerliga till afgifterna, men härigenom har vunnits, att den frivilliga försäkringen blifvit likställd med den obligatoriska, så att en person, som icke längre är kvar inom den obligatoriska försäkringen, kan på förutvarande vilkor fortsätta inom den frivilliga. Derigenom vinnes en beaktansvärd fördel för personer, som en tid tillhört den obligatoriska försäkringen, men sedermera utträdt derur derigenom att de öfvergått till andra yrkeskategorier. Så t. ex. arbetare, som blifva jordtorpare. Jag nämner särskildt jordtorpare därför, att nyss af en

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller liffränta.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.* talare klandrades, att desse icke i förslaget inräknats bland de försäkringspligtige arbetstagarne. Vidare har man klandrat, att afgifterna icke skola erläggas längre än till uppnådda 50 år. Detta medför dock en besparing för statsverket och kan icke vara af stor betydelse för de försäkrade, då någon mera afsevärd räntevinst icke skulle hinna uppkomma å de afgifter, som erlades efter 50 år, och sådana afgifter därför icke skulle kunna blifva af något större inflytande å pensionernas belopp.

(Forts.)

Den viktigaste frågan är emellertid otvifvelaktigt den, huruvida det är berättigadt att anordna en tvångsförsäkring. Det måste dock erkännas, att man icke kan få någon effektiv försäkring, om den icke blir en tvångsförsäkring. Detta visas bäst af erfarenheten, såväl i vårt som i andra länder, från pensionskassorna. År 1882 bildades i England en pensionskassa i förening med postsparbanksrörelsen, och 1868 bildades i Frankrike en sådan kassa, men båda dessa kassor hafva icke vunnit den tillslutning, som varit önskvärd. Derjemte är det nödvändigt att göra försäkringen till ett tvång, emedan afgifterna måste börja erläggas i ungdomen, men menniskor i allmänhet då äro mindre benägna att tänka på framtiden. Hos det stora flertalet är det först då ålderdomen står för dörren, som denna tanke väckes, men då är det för sent att börja göra insättningar till pensioner. För öfrigt finnes redan förut i Sverige tvångsförsäkring för vissa klasser; de flesta tjänstemän, både civila och militära, äro tvungna att betala afgifter till sin egen eller sina hustrurs och barns pensionering. Dessa personer hafva dock i allmänhet lättre tillgång och större upplysning än arbetarne, och när det visar sig nödvändigt att stadga tvångsförsäkring för de förre, så tyckes det mig icke oberättigadt att utsträcka samma grundsats äfven till arbetarne.

Fondbildningen har varit föremål för många anmärkningar. Denna är dock nödvändig, så vida man icke vill, att den nuvarande generationen skall undslippa en del af bördan och denna i stället läggas på kommande generationer. De framställda anmärkningarna hafva afsett, dels att fondens belopp skulle vara för stort, och dels att sjelfva fondbildningen skulle vara baserad på synnerligen lös grund, då räntan skulle komma att falla och det hela derigenom icke blifva effektivt. Om räntan skulle falla allt för mycket, måste det blifva lönlöst att tänka på insättningar, vare sig i sparbanker eller till pensioner. Såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag innehåller emellertid en tillfredsställande utredning, huru saken skall komma att ställa sig, om räntefoten ytterligare faller. Hvad fonden beträffar, så är 400 millioner kronor det belopp, som skulle samlas genom inbetalningar af 8 å 10 millioner om året. Denna summa synes visserligen stor, om den jämföres med enskilda förmögenheter, men hela statens

tillgångar få icke jämföras med enskildas. Värdet af fast egendom i landet, som är underkastad bevillning, utgör öfver 4 milliarder kronor. Vidare uppgå bankernas balanser till omkring en milliard. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet anförde också åtskilliga exempel på stora fondbildningar, som egt rum utan olägenhet, och jag kan icke tro annat, än att den ifrågavarande fondbildningen skall kunna försiggå utan några afsevärda olägenheter i framtiden.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)*

Då här uttalats tvekan angående de uppgjorda beräkningarnas tillförlitlighet, ber jag att få uppläsa ett utlåtande öfver dessa beräkningar, som afgifvits af professorerna Rosén och Phragmén samt lektoren Jäderin, och af hvilket utlåtande utskottets ordförande gifvit mig del. Dessa herrar säga deri: »Efter att hafva förvissat oss om de på grund af statistiska data och vetenskapligt stränga formler upprättade grundtabellernas fullständiga tillförlitlighet, hafva vi i detalj undersökt och afhandlat såväl beloppen af de pensionsavgifter, som enligt angifna grunder skola erläggas, som ock storleken af det särskilda bidrag, hvilket från statens sida skulle erfordras m. m. Vid denna undersökning hafva vi icke funnit anledning till någon anmärkning, utan hafva beräkningarna visat sig vara fullt tillförlitliga och betryggande.

Slutligen anse vi oss äfven nu, liksom vid ett föregående liknande tillfälle, böra uttala vår sympati för den förslaget genomgående principen, att avgifterna skola jemt motsvara pensionsförmånernas värden. Den deraf beroende fondbildningen är nemligen, efter vårt förmenande, den enda utvägen att låta hvarje generation för sig bära bördan af sin egen pensionering, att sålunda — så långt möjligt är — åstadkomma full rättvisa emellan de försäkrade samt att — om så i framtiden mot förmodan skulle erfordras — ändra försäkringsvilkoren.»

Det har slutligen anmärkts, att förevarande förslag icke innefattade något bemödande att förekomma invaliditet. Jag får i anledning häraf erinra, att vi redan antagit lagar om sjukkassor och till förekommande af olycksfall, så att vidare lagstiftning i detta afseende icke torde vara af nöden.

Då frågan redan blifvit vidlyftigt debatterad, vill jag icke längre upptaga kammarens tid, utan yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Då jag icke var ledamot af Riksdagen 1895 och jag alltså icke förut haft tillfälle att yttra mig i den föreliggande frågan, anser jag mig böra i korthet angifva min ställning till densamma. Jag skall dervid, med hänsyn till det myckna, som redan förut är sagdt för och emot, framställa endast några aforistiska erinringar.

Till en början får jag påpeka, att jag, ehuru i allmänhet ingen anhängare af importförbud, skulle hafva ansett det hafva

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

varit lyckligast, om man redan för några år sedan hade åstadkommit importförbud mot införande i vårt land af åtskilliga främmande, särskildt tyska idéer och lagar. Jag tror nemligen icke, att den nu föreliggande, från Tyskland hemtade idén om tvångsförsäkring är en planta, som passar för jormånen hos oss. Förhållandena äro så olika här och i Tyskland.

Tyskarne hafva begagnat tvångsförsäkringsidén såsom ett homöopatiskt medel. Man har tillämpat satsen similia similibus curantur. För att bota socialismen har man begagnat ett socialistiskt medel. Vår ställning åter är icke sådan, att vi behöfva tillgripa ett dylikt medel. Man invänder visserligen: hvad gör det, att man tvingar någon, när man tvingar honom till det goda? Jag för min del tror dock icke, att ett sådant tvång öfverensstämmer med de grundsatser, som eljest gälla i vår lagstiftning.

Herr civilministern yttrade, att arbetarne vore så särdeles nöjda med denna tvångslag och att detta skulle framgå bland annat deraf, att ledamoten på stockholmsbänken herr Branting förklarar sig i det stora hela gilla förslaget. Jag tror dock icke, att herr Branting är en exponent för de svenske arbetarne; visserligen kan han vara det för en del, men långt ifrån för alla dem, som, om förslaget skulle uppfylla, hvad deruti lofvas, skulle blifva tvångsförsäkrade. Jag har nemligen vunnit en annan erfarenhet, jag har läst åtskilliga tidningar från landsorten, och dessa hafva icke yttrat en sådan förnöjelse. I Göteborgs Handelstidning, en tidning, som står arbetarne ganska nära, läste jag uti en ledande artikel i dess lördagsnummer, bland annat, följande: »Arbetarne hafva mest mottagit det (förslaget) med ligkiltig tystnad, och de meningsyttringar från deras sida, som förekommit, hafva varit antingen motsträfviga eller också snävt samtyckande, och sammaledes från arbetsgifvaresidan.» Jag tror, att detta träffar ungefär det verkliga förhållandet. Eget nog, så sammanträdde uti Göteborg, samma dag detta yttrades i Göteborgs Handelstidning, en afdelning af fosterländska förbundet, och under den diskussion, som dervid angående arbetareförsäkringsfrågan egde rum, yttrade sig talare endast *mot* förslaget; och hvarför? Jo, därför att tvångsförsäkringen betog arbetarne deras frihet.

En ledamot af kammaren har berättat mig, att i hans hemort skolrådet beslutit en ökning i skollärarynnornas lön och att meningen dermed varit, att tillägget skulle sättas in i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten. Men lärarinnorna anhöllo, att det icke måtte der insättas, »ty», sade de, »det är visserligen bra att få något på ålderdomen, men då få vi icke njuta af vårt arbetes lön, som vi sjelfva önska. Nej, låt oss därför få sätta in beloppet på sparbanken. Då kunna vi begagna oss deraf, om och när vi behöfva det!» Och jag anser just detta, att man skall sätta in pengar för en framtid, som kanske för de fleste aldrig kommer, vara ett grundfel i lagen.

Vidare är det ett fel i lagen, som visserligen kan afhjelpas, men som dock för närvarande finnes der, det nemligen, att så stora grupper äro uteslutna från försäkringen, alla sjelfförsörjare — smärre handverkare, sockenskräddare och -skomakare, liksom äfven fiskare, torpare o. s. v., hvilka i afseende å förmögenhetsvilkor stå i samma ställning som vanliga kroppsarbetare.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller liffränta.*
(Forts.)

Jag huser vidare fruktan för hvad som kan och skall komma i en framtid. I den mån räntan och penningvärdet sjunka, blifva pensionerna mycket mindre. Då komma pretentionerna, då kommer det att klagas öfver att pensionerna äro för små, och staten måste då skjuta till ännu mycket mer. Huru lätt det går att med en förändrad räntefot få ett förändrad pensionsvärde, synes af utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden den 14 januari detta år, då sjöministern anmälde frågan om pensionering af reservbefäl. Åtskilliga reservunderlöjtnanter hade 1897 sökt sådan ändring i bestämmelserna i kungörelsen den 13 juli 1887, att reservofficerare kunde komma i åtnjutande af det pensionsbelopp, som vid aflåtande af proposition om anslag för ändamålet till 1887 års riksdag beräknades, eller 300 kronor årligen från 55 års ålder, eller ock af motsvarande kapital. Derom säger sjöministern: »Jag erinrade dervid, hurusom, efter det Riksdagen år 1887 beviljat ett anslag af 6,400 kronor (förslagsanslag högst) för reservbefällets pensionering, genom nyss nämnda nådiga kungörelse af den 13 juli 1887 angående utbildande af reservbefäl för flottan föreskrefs bland annat: att för hvarje reservofficer marinförvaltningen skall i någon af staten kontrollerad ränte- och kapitalförsäkringsanstalt vid hans antagande till reservunderlöjtnant af derför i stat anvisade medel insätta

för den, som uppnått 22 år	543 kronor
» » » » 23 »	573 »
» » » » 24 »	603 »
» » » » 25 »	639 » .»

Nu visar det sig, att dessa belopp icke räckt till, och det åberopas i detta afseende en utredning af professorn P. G. Rosén, hvari det, bland annat, heter: »För beredande af liffränta å 300 kronor åt en 24-årig man att lyftas första gången efter fyllda 55 år, skulle anstalten under nedanstående år hafva fordrat följande kapitalinsatser för en gång, i hvilka äfven ingår den vanliga förvaltningsafgiften af 4 procent.

År 1882 erfordrades	530 kronor.
» 1886 »	627 »
» 1888 »	786 »
» 1891 »	1,001 »
» 1897 »	1,235 » .»

Häraf ser man, hurusom en fallande ränta kräfver ett enormt ökad kapital.

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

I sammanhang härmed vill jag yttra några ord om fondbildningen. Jag befarar icke, att den blir så stor, att den uppslukar allt kapital i landet, men jag fruktar, att förvaltningen deraf skall warda alldeles för tung. Man har anfört, hurusom sparbanker och andra inrättningar kunna låna ut större kapital. Ja, visserligen, men det är därför, att dessa äro spridda öfver hela landet. Gif åt *en* anstalt flera hundra millioners kapital, så får den mycket svårare att låna ut ett så stort kapital, än om detta är fördeladt på flera anstalter. Och under det att en enskild anstalt har lättare att låna ut med hänsyn till den säkerhet, som erbjudes, är det tydligt och klart, att denna fond måste i detta afseende vara mycket rigorös, den blir ett sugrör för alla inteckningar i landet. Man kan nemligen icke tänka sig, att den nuvarande statskulden skall komma att läggas i fonden eller att denna skall kunna placera något större belopp uti hypoteksbankens icke konvertabla obligationer. Fonden måste alltså från hela landet belåna inteckningar under 50 procent, hvarigenom ej endast för jordegaren belåning af inteckningar utöfver 50 procent betydligt försvåras, enär dessa ej gerna belånas utan i sammanhang med lägre liggande inteckningar, utan äfven fara kan vara, att under kritiska tider fonden, för skyddande af sin rätt, skall blifva nödgad inköpa en mängd fastigheter, hvilka alltså skulle komma att tillhöra den i national-ekonomiskt hänseende utdömda »döda handen». Och vidare, när fonden finnes, måste den lånas ut, den måste taga huru låg ränta som helst. Den kan icke göra några finansoperationer eller spekulationer, utan måste tvingas att taga den ränta, som kan fås. Jag tror därför, att beräkningarna icke i något hänseende komma att slå in.

Men, frågar man, vill man då ingenting göra? För min del vill jag göra allt, som kan och bör göras för att bereda arbetarne och de mindre bemedlade samhällsklasserna förmåner, men jag tror, att detta kan göras på ett för staten i politiskt och ekonomiskt hänseende mindre skadligt sätt och mindre farligt sätt, än det föreliggande förslaget erbjuder. Man säger visserligen, att, då man icke vill bifalla ett föreliggande förslag, man, för att störta detta, kastar fram ett annat. Jag anser det emellertid vara en skyldighet att, om man icke vill ett medel, föreslå något annat, som man anser vara bättre. Jag kan icke neka till, att jag för min del fäst mig vid frågan om beredandet af »egna hem», hvilken utan allt för stora svårigheter torde kunna lösas genom tillämpning af det s. k. »Mühlhauser-systemet», som afser att understödja arbetarne så, att de kunna få egna hem. Det »egna hemmet» gör, att arbetarne uppmuntras till sparsamhet.

Detta är dock en fråga, som icke föreligger nu, men jag tror, att, om det nu ifrågavarande förslaget faller, tanken på att genom bidrag till egna hem understödja arbetarne förtjenar att

upptagas, likasom också införandet af ålderdomsunderstöd ungefär såsom i Danmark.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill målet, men jag kan icke vara med om medlet. Jag förstår nog, att regeringen varit tvungen att framställa detta förslag, men regeringen må dock icke förtänka, att den, som finner det förslag, som framlagts, innebära vådor, måste derå yrka afslag.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: Den hufvudsakligaste anmärkning, som gjorts mot det kongl. förslaget och som går såsom en röd tråd genom alla anföranden, härleder sig från oviljan mot det tvång, som ligger till grund för bestämmelserna om pensioneringen, och jag får erkänna, att från deras sida, som omfatta den gamla manchesterskolans teorier, som anse det orätt af staten att på något sätt ingripa i de enskilda individernas rätt att fritt förfoga öfver sin egendom och sin arbetsförtjenst och som hylla grundsatsen »laissez aller, laissez faire», kan ett sådant åskådningssätt med skäl göra sig gällande. Men huru varma skyddsvänner kunna uppställa såsom principiellt hinder för antagande af detta förslag det tvång, som ligger deri, är hvad jag icke förstår. Hafva icke vi skyddsvänner, för att möjliggöra jordbruk i landet och för att stöda och värna industrien, måst genom tullar tvinga andra klasser att betala sina förnödenheter dyrare än de behöft, derest fri konkurrens fått råda. Jag förbiser visst icke, att genom dessa tullar ökad arbetstillfälle och ökad arbetsförtjenst har beredts en stor mängd arbetare, men icke på långt när alla dem, som genom dessa tullar hafva fått betala sina förnödenheter högre och sålunda indirekt fått minskad arbetsförtjenst. Har nu detta varit berättigadt, har ett tvång för att bereda det svenska jordbruket och den svenska industrien behöfligt skydd varit berättigadt? Derpå svarar jag för min del ett obetingadt »ja». Och jag vågar påstå, att det tvång, som förutsättes här till ett annat skydd, skydd för arbetarebefolkningen mot nöd och brist på ålderdomen, är lika berättigadt. Vi skyddsvänner hafva verkligen icke råd att, såsom den ärade reservanten yttrade, härutinnan bestå oss den lyxen af en manchestertanke. Förhållandet i vårt land är lyckligtvis sådant, att en frisk och färdig arbetare under vanliga förhållanden icke har svårt att finna sitt uppehälle. För olycksfall under arbetet hafva i de flesta fall de stora arbetsgifvarne redan sørjt, och vi hafva att förvänta en lag, som härutinnan skall fylla hvad som på frivillighetens väg icke kan vinnas. I fall af sjukdom hafva lagstadda tjenare rätt att hålla sig till sin husbonde, och industriella arbetare hafva i detta fall i vidsträckt mån bildat kassor för ömsesidig hjälp. Men när ålderdomen kommer, hvad är målet? Jo, det är fattighuset. Den statistik, som finnes i utskottets betänkande, visar, att det mycket öfvervägande flertalet fattighushjon äro arbetare och tjenare. Medvetandet om ett sådant

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

förhållande och dagliga exempel på huru kamrater nödgas anlita fattigvården, kunna icke annat än väcka berättigadt missmod och berättigad bitterhet i dessa arbetarekretsar. Jag vågar påstå, att detta är ett samhällsöndt, som vi böra göra allt hvad vi kunna för att få bort; och kan man få bort detta med så ringa tvång, som ifrågasättes här, må det väl vara berättigadt. Här ifrågasättes endast, att friska arbetare och arbeterskor skola af sin arbetsförtjänst afsätta 20 öre i veckan för man och 10 öre i veckan för kvinna för att på ålderdomen skydda den försäkrade mot nöd och brist, och såsom en komensation för detta tvång lemna staten af sina medel hälften mot hvad som tillskjutes, och dessutom det högst värdefulla bidraget i och för hustrus pensionering.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, hvad kanske icke alla satt sig in uti, och det är, hvad denna hustrupensionering innebär. Det är något helt annat än enkepension. Lagen utgår från den uppfattningen, att hustruns arbete i sin mån för familjen är lika värdefullt och outhärligt som mannens, och sålunda, om hustrun förlorar arbetsförmågan vid 50 år, får hon pension till hjälp för familjen, oberoende af om mannen fortfarande är fullkomligt arbetsförför; och om båda makarna äro ålderstigna, få båda pension. Således är det alldeles icke någon obetydlig hjälp detta att få på sin ålderdoms dagar, mannen omkring 200 kronor och kustrun 100 kronor för den uppoffring, som fordras af dem i deras krafts dagar af 20 eller 10 öre i veckan.

Men, säger man, man behöfver icke detta tvång; man kan vinna samma mål genom frivillig försäkring. Derpå vill jag för min del svara ett bestämdt nej. Erfarenheten från andra länder visar oss, att så icke är förhållandet. Erfarenheten från vårt eget land också. Man hänvisar på de storartade resultat, som åstadkommits på frivillighetens väg. Man hänvisar på de stora summor, som insatts i sparbanker och sparkassor. Men det är ett helt annat förhållande med dessa besparingar. Hvarken en arbetare eller någon annan vill gerna lemna från sig sina sparade medel utan att få lof att bestämma öfver dem, och jag vågar påstå, att i många fall äro dessa besparingar, som finnas i sparbankerna, snart förtärda; och finnes det i lyckligaste fall någonting kvar, när ålderdom kommer, frågas: huru många hundra kronor kan man med sannolikhet beräkna? Jo, i gynnsammaste fall två, tre hundra kronor eller kanske i enstaka fall något mera. Och hvad blir resultatet häraf? Detta går ju åt till ett par års lifsuppehälle, och sedan hafva de samma utsigt igen: fattigunderstödet. Den enda möjligheten att undgå detta resultat är tvångsförsäkring, och det har derjemte den fördelen med sig, såsom det förut påpekats, att det träffar äfven de yngre arbetarne, då afgifterna hafva större effektivitet för framtiden, och då de sjelfva faktiskt hafva bäst råd att bidra till sin blifvande försörjning.

Skall man vänta till dess arbetarne blifva gamla, eller sjelfva börja tänka på framtiden, är det i regeln för sent för att hinna samla så stort kapital, att det kan anses nämnvärdt.

Jag skall icke tillåta mig vara vidlyftig, ehuru mycket skulle kunna sägas till försvar för det föreliggande förslaget, men ett par detaljanmärkingar, som gjorts mot detsamma, kan jag icke underlåta att vidröra. Reservanten tycker, att det är orimligt och orättfärdigt att af de medborgare, som ginge in i denna tvångsförsäkring, ej fullt 3 af 7 skulle få nytta af den på ålderdomen, under det de andra 4 skulle betala för ingenting. Men är icke det en allmän regel för all försäkring? Om jag försäkrar min egendom mot eldfara, så får jag, om det icke brinner, ej någon erättning, men icke är min försäkringspremie därför bortkastad. Så är det äfven med denna försäkring. Blir jag icke gammal, gör jag icke med pension. Sjukkasor äro ju mycket vanliga bland arbetarne, men icke beklagar sig den, som icke blir sjuk. Han betalar sin afgift för den händelse, han skulle blifva sjuk. Får han vara frisk, så är det så mycket bättre. Alldeles samma förhållande här. Man betalar för det eventuella fallet, att man på gamla dagar kan komma i behof af understöd, men inträffar icke detta, behöfver man icke pension.

Vidare har det anmärkts mot förslaget, att det skulle vara motbjudande för arbetsgifvaren att, då han antagit en arbetare, nödgas draga af på arbetsförtjensten så och så mycket för den blifvande pensioneringen.

Men har icke staten gjort detsamma med alla sina tjenare. När staten antager en tjenare, säger han: Du får pension, men du är skyldig att bidra ganska dertill med visst belopp årligen.

En talare från Kopparbergs län gjorde en mängd detaljanmärkingar mot förslaget, hufvudsakligen utgående derpå, att det icke vore konsekvent och icke så fullständigt, som det borde vara. Mycket af hvad han härutinnan anförde är redan bemött och skulle lätteligen ytterligare kunna gendrivas, men vid denna principdebatt torde sådant vara mindre lämpligt. Delvis torde han dock hafva rätt, men att så är förhållandet, torde bero på Riksdagen sjelf. Riksdagen hade år 1895 ett konsekvent, fullt utarbetadt förslag till invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Men Riksdagen ville icke taga detta, och af diskussionen framgick, att man tyckte, att det var för stort, för mycket omfattande, samt att man borde börja i mindre omfattning. Det är också hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit. Vill man, såsom en talare förordade, gifva invaliditetspension före 50 år, så är det den lättaste sak, bara man vill släppa till pengar. Detta förslags största förtjenst är, enligt min mening, att det är enkelt och bragt till rimliga dimensioner, med billig och tillfredsställande förvaltning, samt att man utan olägenhet och utan förryckande af de principer, hvarå det är grundadt, kan i detsamma göra inskränkningar eller

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

utvidgningar på det sätt och i den mån, som man framdeles kan finna vara lämpligt.

Den väsentligaste anmärkning, som kan göras mot förslaget, tror jag emellertid kan göras från arbetsgifvarnes sida. Det måste erkännas, att, ehuru det såges vara arbetarne, som skola betala afgiften, kommer detta i många, kanske de flesta fall, faktiskt att hvila på arbetsgifvarne, ty arbetarne komma nog att fordra så mycket högre aflöning. Ehuru under normala förhållanden en sådan utgift för arbetsgifvarne säkerligen icke kommer att kännas synnerligen tung, kan det dock vid ogynsamma konjunkturer finnas fall, då detta blir rätt besvärande, särskildt för de arbetsgifvare, som hafva en större mängd arbetare. Men jag känner för väl det fosterländska sinnet hos de stora arbetsgifvarne i Första Kammaren för att i minsta mån befara, att dessa olägenheter skola inverka på deras beslut i denna fråga, om de i öfrigt anse, att den lösning, som Kongl. Maj:ts förslag ställer i utsigt, är riktig.

Riksdagen, och särskildt Första Kammaren, står för öfrigt, såsom det påpekats, icke alldeles obunden i denna fråga. Jag tillåter mig härutinnan påpeka, hvad Riksdagen i sin skrifvelse begärde 1895, då denna fråga sist förevar i Riksdagen. Särskildt denna kammare beslöt sig, såsom nyss nämndes, ehuru det då föreliggande förslaget ansågs stort, dyrbart och vidlyftigt, för att likväl icke afslå detsamma, utan begärde, om också med en liten majoritet, att Kongl. Maj:t måtte återkomma, antingen med detta förslag oförändradt, eller med ett annat förslag, som Kongl. Maj:t, efter närmare utredning i ämnet, kunde finna skäligt framlägga. Andra Kammaren antog visserligen icke en så gynsam resolution som Första Kammaren, men af diskussionen der framgick dock, att en majoritet var för en lösning på denna grundval. Vill Riksdagen nu afslå det framlagda förslaget, är frågan, så vidt jag förstår, för lång tid död, och om, såsom det från tillförlitligt håll sägs, stämningen inom Andra Kammaren är sådan, att man med sannolikhet kan beräkna, att lagen der skall vinna majoritet, vågar jag hoppas, att denna kammare icke måtte vilja taga på sitt ansvar denna frågas fall för lång tid.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Sandberg: År efter år har svenska Riksdagen beviljat det ena tiotalet millioner efter det andra för att stärka vår förmåga att försvara oss mot möjligen blifvande yttre fiender, under det endast relativt obetydliga belopp anvisats för bekämpande af den inre fiende, som vi redan hafva i vårt land, socialismen, som jag anser minst lika farlig som några yttre fiender, och som nu obehindradt får sprida sina giftiga läror i vårt land, icke blott i städerna utan äfven på landsbygden. Enligt min uppfattning finnes det icke något ädlare eller kraftigare sätt att bekämpa

socialismen än att söka förskaffa vår arbetarebefolkning på ålderdomens dagar en annan och bättre tillflykt än fattigvården. Jag helsar därför med glädje hvarje förslag, som går i denna riktning. Helst skulle jag visserligen hafva önskat, att åldersgränsen höjts ända till 50 år, för att den nuvarande generationen snart måtte komma i åtnjutande af ålderdomspension. Jag inser visserligen, att en sådan förhöjning erfordrar mycket stora tillskott af statsmedel, men om statsmedlen, såsom sannolikt är, oaktadt rikligt inströmmande inkomster, genom denna Riksdags oerhörda frikostighet, för att icke säga slöseri, äro så medtagna, att de icke lemna tillgång till de belopp, som erfordras, skulle jag för min del gerna vara med om att man åtog sig en särskild bevillning för att främja detta ändamål. De, som betala bevilning, ega ju alltid något, kapitaler, fastigheter eller åtminstone en årsinkomst, som öfverstiger arbetarnes, under det de, som skulle erhålla ålderdomspension, i regeln ingenting ega. Jag vädjar till herrarnes egna hjertan och samveten, om det icke vore en god och ädel sak, att vi, som ega något, årligen offrade några millioner för att bereda dem, som intet ega, en tryggad ställning på ålderdomen.

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension,
eller lifränta.*

(Forts.)

Jag skall icke upptaga till besvarande de många anmärkningar, som framstälts mot förslaget. Jag vill blott beröra en enda obetydlig sak, men som dock icke saknar betydelse. När staten uppoffrar så mycket, som här föreslås, hvarför kan staten då icke också lemna ut försäkringsböckerna utan ersättning? Det är en småsak, men den är retsam.

Då jag icke vågar framställa yrkande på den af mig önskade förhöjningen af åldersgränsen, har jag ingen annan utväg, än att yrka bifall till utskottets förslag, som dock innebär den väsentliga förbättringen, att åldern höjts från 30 till 40 år.

Jag kan icke låta bli att uttala min bestämda öfvertygelse, att om de, som nu hafva magten, skulle förkasta detta förslag, komma de snart nog, och långt förr än man nu föreställer sig, att bittert få ångra, att de icke i tid gjort allt hvad som göras kunde för att bereda våra arbetare af båda könen en menniskovärdig tillvaro på ålderdomens dagar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Jag skall icke tillåta mig upptaga till besvarande hvad en talare nyss yttrat från talarestolen angående skyddssystemet och dess konsekvenser. Han inlät sig sjelf på en så pass närgående kritik deraf, att det är för mig öfverflödigt att göra det. Jag skall icke heller upptaga hvad han särskildt yttrade om de svårigheter, som skulle ligga i tvånget; men med anslutning till hvad han yttrade om tvånget vill jag för min del häfda Första Kammarrens och Riksdagens rätt att icke anse sig vara bunden af hvad Riksdagen förut i detta nu förevarande ämnet yttrat. Ty om Riksdagen särskilda gånger gjort uttalanden

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

eller affätit skrivelser, utgående derpå, att ett förslag i fråga om tryggande för ålderdomen för arbetarne måtte blifva för Riksdagen framlagdt, innefattar detta icke afsägelse af den pröfning, som Riksdagen med rätta tillkommer, och om Riksdagen också har sagt eller anses hafva sagt att, har den därför icke sagt *huru*, och det gäller nu framför allt att se till, *huru* målet skall vinnas. Det är nemligen icke nog att tala om att man önskar målets vinnande, och stöda det med mer eller mindre allmänna sentenser om de svages eller sämre lottades ställning på ålderdomen, utan det gäller att tillse, huruvida de *medel*, som här blifvit föreslagna för det önskade målet, äro tillräckligt effektiva för dess vinnande. Jag skall derom tillåta mig frambälla, att målet i detta fall synes vara dubbelt, det ena ett *ekonomiskt*, att verkligen trygga vissa klassers ålderdomställning, och det andra ett *social-politiskt* eller att undanrödja missnöje och agitationsämnen. Är det nu så, att förslaget tillfredsställer de önskningskräfter eller kraf, som man kan hafva i det ena eller andra fallet? Det är den pröfningen, som oss tillkommer. Skulle vi efter denna pröfning svara *nej*, ja, då har Riksdagen icke annat gjort än häfdat sin rätt att bedöma hvad som föreligger; ty det är icke gifvet, att man skall vara med om hvarje förslag. Det finnes kanske de — och anledning föreligger nog i dag att uttala det omdömet — det finnes kanske de, som skulle vilja vara eller hafva varit med om 1895 års förslag, som skulle vilja vara med om 1898 års förslag i februari, och som skulle vilja vara med om 1898 års förslag i maj, endast för att genomföra saken, oafsedt sättet, men på den ståndpunkten kan jag icke ställa mig.

Jag talade om 1898 års förslag i februari, d. v. s. Kongl. Maj:ts förslag, ty detta förslag är i sjelfva verket icke det samma som utskottets. Utskottet har deri gjort ganska väsentliga förändringar. En sådan förändring är framflyttandet af åldern från 30 till 40 år. Det må vara riktigt, det är mycket möjligt, att det är bättre, men det tager icke obetydliga uppoffringar i anspråk.

Vidare har utskottet förändrat de tre klasserna, hvilkas konstituerande förmodligen från regeringens sida har skett efter noggrant öfvervägande af alla på saken inverkan förhållanden. De tre klasserna har utskottet helt enkelt förvandlat till två, och det gör icke liten skilnad i afseende på pensioneringen. Det gör bland annat högre pensioner för vissa och större jernhet i fråga om pensionerna, en jernhet, som man abstrakt kan tycka vara eftersträfvansvärd, men som i praktiken icke är det i lika hög grad, ty med skäl har det sagts i motioner, väckta i Andra Kammaren, att icke alla arbetare hafva behof af samma belopp för sin existens på ålderdomen.

Vidare har utskottet föreslagit något, som, i fall det antages, lätt skulle gifva anledning till tvistigheter mellan

arbetsgifvare och arbetare, nemligen att pensionsafgiftens inbetalning under vissa förhållanden ej nödvändigt behöfde ske förr än ett år efter den veckas utgång, för hvilken afgiften bör utgå. Jag hemställer om detta är en synnerligt lämplig bestämmelse. Den är praktisk med hänsyn till insättningarnas mångfald, men icke i afseende på arbetsgifvarnes förhållande till arbetarne. Slutligen hafva inom utskottet meningarne varit delade angående fyra kalenderveckor eller en, hvarunder arbetaren skall hafva varit hos samme arbetsgifvare anstald. Allt detta är väsentliga saker. Nu säger man från ena hållet, att sinnesstämningen i *Tyskland* visat missnöje med hvad der i föreliggande ämne stadgats; från andra sidan förnekas det, och det framhålles tvärtom, att loford deröfver yttrats. Ja, dermed må vara buru som helst; det beror så mycket härvid på hvilka kretsar man vänder sig till och huru upprigtiga svaren äro, men derom är det svårt att döma. Hvad vi veta är, att allvarliga försök från flera håll företagits att väsentligen modifiera den lag, som stiftades 1889, och att dessa försök icke ledt till något effektivt resultat, ty man fann det för svårt att förena sig om något bestämdt. Detta tyder dock på att icke allt varit så väl bestämdt, som man möjligen skulle kunna tro.

Men huru förhåller det sig i samma afseende hos oss? Jo, Kongl. Maj:ts proposition hade knappt sett dagen, förr än det — jag begagnar kanske ett för starkt uttryck — regnade motioner, innefattande förslag till ändring i det ena eller andra hänseendet af densamma, motioner afgifna från olika håll, hvilka, då de läsas i sammanhang, utgöra en ganska stark kritik af det framlagda förslaget, därför att de omfatta så många punkter af detsamma. Särskildt har det i ett par af dessa motioner och just i dem, som kunna anses vara typiska för stämningen i arbetarekretsar, framhållits detsamma som här af talaren på Kopparbergsbänken anfördes, nemligen att *invaliditeten* icke är tillräckligt afsedd i förslaget. Och då det mot denna invändning genmäles, att en lag om olycksfallsförsäkring kunde väntas, som i viss mån skulle godtgöra den bristen, erinras just i dessa motioner deremot icke utan skäl, att invaliditet och oförmåga till arbete på grund af olycksfall visserligen icke är detsamma, samt att olycksfall särskildt för vissa åldersklasser utgör en försvinnande liten del af anledningarne till invaliditet.

Vidare är det fråga om *effektiviteten* af den föreslagna pensioneringen. Det nämndes nyss af en ärad talare, att 200 kronor för mannen och 100 kronor för hustrun tillsammans utgjorde en ganska afsevärd pension. Det är fullkomligt riktigt; det är ett afsevärdt belopp, men det är ett *beräknadt* belopp och ett belopp, som endast under gynsamma förhållanden kan uppnås. Jag talar nu icke om räntan, ehuru äfven i afseende härå erinringar kunde göras. Men i hög grad kommer det att bero

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.
(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

på fullständiga och oafbrutna inbetalningar, och då man redan nu hör tvifvelsmål uttalas, om detta maximum skall kunna uppnås, tro icke kammarens ledamöter, att, om erfarenheten skulle visa, att maximum ofta betydligt underskrides, vederbörande skola känna sig besvikna i sin väntan på hvad förslaget skulle komma att innebära för dem på deras ålderdom? Nu vet jag mycket väl hvad härtill kan svaras: att till den obligatoriska försäkringen skall komma den frivilliga, hvarigenom hvad som brister i ena fallet kan fyllas i det andra. Och att man lagt synnerlig vikt härpå visar sig bäst af de uttalanden, som förekomma såväl i statsrådsprotokollet som i utskottets betänkande. Det heter nemligen i departementschefens yttrande: »och då jag icke i fråga om samhällsklasser, som äro i ekonomiskt afseende så svagt ställda som de, om hvilka det här handlar, vågat föreslå större obligatoriska afgifter, än som ofvan anförts, torde det blifva nödvändigt att genom införande af en verksamt understödd frivillig försäkring bereda tillfälle till erhållande af ökning i ålderdomsunderstödet.» Härom yttrar utskottet: »Äfven utskottet finner anordnandet af en dylik frivillig försäkring vara nödvändigt för att söka fylla de behof, som genom den obligatoriska försäkringen antingen endast ofullständigt eller ock alldeles icke tillfredsställas.» Kan man tydligare uttrycka, att den frivilliga försäkringen måste tänkas såsom ett komplement för att den obligatoriska skall blifva effektiv?

Härvid vill jag dock mot detta argument rigta en invändning, som nyss hörts från åtskillige talare, att på den frivilliga försäkringen icke så mycket får räknas. Men just de, som underkänna betydelsen af den frivilliga försäkringen, hafva icke underskattat betydelsen deraf, att den kommer i sammanhang med den obligatoriska, eller i ett sådant sammanhang, att en arbetare redan förut af sina besparingar har måst göra utbetalningar och sålunda har mindre möjlighet att gå in i den frivilliga, än han annars skulle hafva. Huruvida dessutom den frivilliga försäkringen, stäld i sammanhang med den obligatoriska med statens mellankomst, skulle vara egnad att befordra sparsamhet och omtanke, är en sak, som jag lemnar derhän, men jag hemställer till kammarens ledamöter, om icke mängden af dem, liksom jag, föreställer sig, att just det, att staten träd emellan, lätt kan göra den egna omtanken mindre samt åstadkomma, att man ställer sina förhoppningar på framtiden på ett sådant sätt, att, i fall pensionerna finnas för små, de icke skola kunna ökas annat än genom ytterligare tillskott från *statens* sida. En sådan föreställning kan vara origtig, men den kan äfven vara riktig, och i sådant fall, ve oss!

Vissa klasser komma också icke heller att beröras af de föreslagna afgifterna, och det är ju möjligt att det i början kan vara svårt nog att skilja de särskilda klasserna från hvarandra, helst

gränserna mellan samhällsgrupperna icke äro så skarpt markerade, att man kan uppdraga dem med någon säkerhet. Vissa icke försäkringspliktige eller icke försäkringsberättigade stå dessutom så nära de andre, att de gifvetvis måste komma att känna sig tillbakasatta, då de icke få vara med.

Man har äfven sagt, att arbetareförsäkringen skulle i betydlig mån minska *fattigvårdstungan*; i detta afseende tillåter jag mig icke uttala något omdöme, jag endast citerar, hvad utskottet sagt. Det säger, såsom mig synes, med full rätt, att »lagförslaget icke har till syfte att så småningom fullständigt afskaffa fattigvårdsförsörjningen af alla ålderstigna behöfvande personer». Utskottet motiverar sedan detta och säger: »en förändring i detta afseende skulle för öfrigt, om den konsekvent genomfördes, komma att medföra vida större uppoffringar för stat och kommun, än som ifrågasättas för genomförandet af den obligatoriska försäkring, som afses i Kongl. Maj:ts förslag». Hvad som nu ifrågasättes och hvad i framtiden kan komma att föreslås är icke det samma, och äfven förslagets varmaste försvarare hafva sagt, att det kan hafva sina brister, hvilka dock med tiden kunna afhjelpas. Ja, intet menskligt födes fullkomligt, och det tillhör utvecklingen att borttaga bristerna. Huru långt fordringarna på staten i detta fall kunna sträcka sig, lemnar jag derhän, men jag vill blott meddela, att nyss, för ett par timmar sedan, i Andra Kammaren yttrades, att bristernas afhjelpande skola nog arbetarne sörja för, om blott lagen kommer till stånd, och det är just detta jag misstänker blefve fallet. Alla motioner och uttalanden i dessa syfta åt samma håll, och framför allt betydelsefull är en passus i en motion, som framburits af en representant i Andra Kammaren: »Man må ej», säger han, »underskatta vigten af att en socialpolitisk lagstiftning, afsedd i så eminent grad, som den nu ifrågavarande, att vittna om de magtegandes solidariska omtanke om de svagare i samhället, från början representerar någorlunda antagliga sidor. Äfven ur denna för visso praktiskt politiska synpunkt är en omgestaltning af den föreslagna invalidpensioneringen högeligen af nöden.» Detta är således det första önskningsmålet, och dertill komma många andra: man vinner icke med säkerhet någon ålderdomsförsörjning, om icke allt större och större tillskott lemnas från staten, men man vinner icke heller, att det missnöje, som kan finnas, och den agitation, som bedrifvits, försvinner. Tvärtom, alla dessa önskningsmål, som framburits i motionerna, alla de uttalanden, som förekommit, skola träda upp år efter år samt klappa på kamrarnes portar och på kammarledamöters hjertan. Det är denna framtid jag vill framställa i den stund vi gå att fatta beslut i en fråga, som vi visserligen känna till dess omfattning och innehåll för det närvarande, men icke om 5 å 10 år och ännu mindre i en aflägsen framtid.

För min del skulle jag gerna vara med om att i motiveringen

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

för ett afslag inlägga ett uttalande om vigten af hvad också blifvit framhållet i statsrådsprotokollet såsom önskligt, framläggandet af ett förslag till lag om olycksfallsförsäkring, liksom äfven ett uttalande om önskvärdheten att kunna göra början med en frivillig, af staten understödd ålderdomsförsäkring, men då ett sådant förslag nu icke föreligger, måste jag, ehuru naturligtvis icke utan mogen eftertanke och med beklagande, att nu intet kan i dessa afseenden bestämmas, yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Philipson: Då Kongl. Maj:ts förslag angående försäkring för beredande af lifränta vid varaktig oförmåga till arbete förevar och afslogs vid riksdagen 1895, var jag en bland de många, hvilka, på samma gång de röstade för afslag, tillönskade förslaget ett välkommen åter, och jag kan icke förneka, att detta då uttalade »välkommen åter» icke så mycket var ett platoniskt uttalande, som det icke mera innebar en uppmaning till regeringen att återkomma med förslag i ungefär enahanda syfte. Så har nu skett, och jag får upprigtigt bekänna, att detta återkommande varit mig kärt, emedan jag för min del dessutom anser det nu framlagda förslaget innehålla många förbättringar, hvilka derefter väsentligen ökats genom detsammans behandling i utskottet, och hvilka nu göra, att det nu föreliggande, af utskottet något ändrade förslaget synes mig gå i en rätt riktning och sålunda vara början till något för vårt land godt och nyttigt, till något, genom hvars antagande därför denna kammare, jag vågar säga det, för öfrigt skulle handla klokt.

Jag vill nu helt kort endast fästa mig vid och söka bemöta några hufvudpunkter, rörande hvilka många och svåra anmärkningar rigtats mot förslaget. Den första har varit den, att man anser en tvångsförsäkring, tvånget för arbetaren att af sin aflöning göra insättningar, vara orimlig och origtig. Men, mina herrar, det är tyvärr så i vårt land, att sparsamheten visserligen anses såsom en dygd, men att denna dygd föga utöfvas, så vida icke tvång dertill föreligger, och denna brist på sparsamhet vidlåder oss alla, från de högste till de lägste; hela det svenska folket, jag vågar påstå det, lider af denna brist på förmåga att använda sina medel, sina inkomster, på ett sparsamt och riktigt sätt. Det heter visserligen: »sörj ej för morgondagen», men om i något land denna uppmaning toges efter orden, så är det här; jag vågar därför äfven påstå, att många arbetare alls icke af sparsamhetskänsla tänka på morgondagen, möjligen sträfva de efter, att veckopenningen eller deras dagaflöning skall kunna räcka till för deras och familjens uppehälle under samma tid, och måhända till någon utgift deröfver, kanske för något ändamål, som alls icke är behöfligt eller nödvändigt, men utan tvång eller tryck afsattes i allmänhet ej något för framtiden. Såsom mångårig

arbetsgifvare i en af landets största fabriksstäder, är jag icke alldeles obekant med arbetareförhållanden, och jag kan försäkra, att man ganska allmänt får höra uttalanden göras af familjefäder bland arbetarne, ungefärligen så lydande: nog räcker det, så länge vi kunna arbeta, men huru det kommer att gå mig och de mina, då jag blir orkeslös, är lätt att räkna ut; då blir säkert fattighuset vårt hem. Kommer detta förslag till stånd, och afsättning från förtjensten sker vecka från vecka, är för år, befrias arbetaren från olyckan att falla fattigvården till last, och han befrias under sin krafts dagar från utsigten att hamna på fattighuset och från tanken: der kommer kanske jag och min familj att sluta.

Vi hafva i dag här hört så mycket och så vackert talas om försäkring, grundad på frivilligheten, hvilken borde tagas i stället för den obligatoriska, men, mina herrar, utom det att, som jag tagit mig friheten anföra, sparsamhetskänslan är föga utvecklad hos oss, är det icke så lätt för en arbetare att frivilligt kunna göra insättningar i en fond, som först sedermera, många år deretter, skall tillförsäkra honom inkomst. Vi böra komma i håg, att arbetarne nu för tiden äro medlemmar i många föreningar, sjukkassor, goodtemplarföreningar o. s. v., och detta är nog godt och väl; afgifterna i dessa föreningar äro så att säga frivilliga; men derutöver blefve väl de frivilliga afgifterna få och ringa; helt annorlunda blefve det, om arbetarne för beredande af en tryggad ålderdom hade skyldighet att af arbetsförtjensten afsätta något, som han måhända kan undvara, men hvilken afsättning, om den icke kan undvaras af arbetaren, något som naturligtvis ofta kommer att ega rum, kommer att göras af arbetsgifvaren. Man har nog äfven förutsett detta förhållande och sagt, att förslaget antagande skulle blifva betungande för arbetsgifvaren; detta är mycket möjligt, och äfven jag tror mycket väl, att så kommer att till en del blifva fallet, men jag tror deremot, att vi ännu icke stå på höjden af den lönerörelse, som pågår i vårt land, liksom i de flesta länder, och om arbetslönens höjning kommer till stånd på så sätt, att den kommer i form af afsättning till pensionsfonden genom arbetsgifvarens bekostnad, så är detta vida bättre och nyttigare, än att den kommer under andra former, då t. ex. den ökning å lönens belopp, som arbetsgifvaren kommer att utbetala, måhända förslösas eller lägges ned på sådant, som icke betryggar arbetarens ålderdom.

Den kan dock äfven för arbetsgifvaren hafva en fördel med sig, denna föreslagna fondbildning, som man lika mycket motsätter sig som man motsätter sig tvångsförsäkringen. Ty om fondbildningen verkar derhän, att räntefoten i allmänhet något nedgår, anser jag för min del detta lyckligt för industri och näringar. Så vidt jag förstår, skulle både jordbrukare och industriidkare icke hafva annat än den största nytta af en räntenedsättning, och jag tror icke så mycket på det tal, som här

*Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.*

(Forts.)

Lagförslag
angående
försäkring
för beredande
af pension
eller lifränta.

(Forts.)

förts om de faror och olägenheter en fondbildning skulle medföra, det vill säga talet om svårigheterna att på ett betryggande sätt placera det genom fondbildningen vunna kapitalet. Man har framhållit, hurusom genom den rikliga tillgången på kapital räntorna skulle gå ned i oroväckande grad, liksom att de för försäkringen uppgjorda beräkningarne, genom räntans fallande, icke skulle hålla streck. För min del tror jag icke, att dessa farhågor äro grundade, så mycket mindre som senaste tidens erfarenhet i vårt land visar, att all den kapitalökning, som dock försiggått, och hvarom statsrådet och chefen för civildepartementet afgifvit en så klar och tydlig redogörelse, icke föranledt räntans nedsättning i nämnvärd grad. Jag tror, att de räntesatser, vi hafva, af den stora allmänheten, den industriidkande och jordbrukande, snarare anses höga än låga, och jag vet icke, hvarför icke talet om faran af låga räntesatser, som man nu så ofta hört icke blott i Riksdagens kamrar, utan äfven utanför desamma, redan för länge sedan förstummats. Nej, låt oss få lägre räntor; det behöfva vi här i landet. Med glädje skulle jag för min del helsa den dag, då kapitalbildningen ledt derhän, att räntesatserna kommit ned, men det torde dröja bra länge till dess. Jag påminner blott derom, att den hos oss allmänna räntesatsen måste, i förhållande till hvad den är i andra länder, anses ganska hög, i England t. ex. betalas för $2\frac{3}{4}$ % konsols ända till 112 procent. Således är räntan jemförelsevis ännu ganska hög hos oss, och det torde ej vara så farligt med risken, att den med förslagets antagande i utsigt ställda fondbildningen skulle göra den just mycket lägre. Åtskillige talare hafva redan framhållit, att den kapitalbildning, vi redan kunnat glädja oss åt, varit för landet till stor nytta. Derigenom hafva vi kunnat åstadkomma, hvad vi förut icke kunnat göra, jag må väl säga på 50 år, och detta derför, att vi eljest saknat egna medel till bearbetandet af de rika skatter, vi inom vårt land besitta. Här hafva många jernvägar blifvit byggda, ytterligare många dylika skola ju snart byggas, och det ena nyttiga stora företaget efter det andra satts i verket, hvilka alla hafva tagit och komma att taga kapital i anspråk. Ett litet bevis tillåter jag mig anföra på huru lätt och i hvilket omfång penningar vinna placering; jag skall icke blifva vidlyftig, men beviset är så belysande och borde åtminstone för dem, som frukta den ifrågasatta fond- eller kapitalbildningen, göra tydligt, att någon fara icke ligger i denna. Jag ber nu således få redogöra för ett utdrag af några uppgifter rörande de enskilda bankernas och aktiebankernas ställning den 31 december 1895, och deras ställning samma dag 1897, och det framgår af detta utdrag, att *ökningen* — bemärken väl ordet *ökningen* — af bankernas aktiekapital, reservfonder och reserverade medel under nämnda tidsperiod, eller endast 2 år, uppgår till i rundt tal 50 millioner kronor. *Ökningen* under samma tid uti de enskilda

och aktiebankernas, riksbankens icke medräknade, tillgångar, hvilka för dessa banker icke kunna antagas vara använda på annat sätt än hufvudsakligen genom utlåning eller försträckning till allmänheten, uppgår till den vida högre summan af 191 918,000 kronor. På samma gång aktiekapitalen och reservfonderna ökas med nyssnämnda 50 millioner, hafva tillgångarne derutöfver ökats med cirka 141 millioner, och huru har detta då skett? Jo, först derigenom, att de utelöpande egna sedlarne ökats med 11,320,000, postremissvexlar med nära 9,000,000, upptagna lån m. m. cirka 46 millioner, men vidare voro den 31 december 1897

på sparkasseräkning	16,731,000 kronor
på upp- och afskrifningsräkning	11,649,000 »
på löpande räkning.....	9,502,000 »
på depositionsräkning.....	37,400,000 »

Summa 75,282,000 kronor

mera eller *utöfver* hvad som fans den siste december 1895 innestående. Således hade bankernas relativt stora ökning af deras kapital ingalunda under dessa 2 år varit tillräcklig att förse allmänhetens penningbehof. Behöfva vi med dessa siffror för ögonen, hvilka dock tydligen visa, huru den ovanligt mycket ökade kapitalbildningen tages redan nu fullt i anspråk af näringarna, frukta för svårigheter att, om vi om 70 à 80 år hafva bildat en ny fond på omkring 400 millioner, finna användning för dessa? Nej, detta belopp vore då icke mycket att tala om, och det vore sannerligen ganska lyckligt, om denna fond då funnes, och om dess afkastning kunde göras nyttig på det sätt, Kongl. Maj:ts och utskottets förslag innebär. Det är visserligen sant, att det finnes brister i förslaget; hvarje förslag, hvarje lag är icke något från början fullständigt, liksom allt jordiskt är ofullständigt, men den kan ändras och bättras, och det steg, som genom förslagets antagande skulle tagas, vore ett steg i den rätta riktningen; jag dristar mig påstå, att det land bör kallas lyckligt, der fonder bildas för att användas till de fattigas och eländigas hjälp på deras gamla dagar.

Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Som tiden var temligen långt framskriden och ytterligare åtskillige af kammarens ledamöter begärt ordet i förevarande fråga, hemställde herr talmannen, att den fortsatta behandlingen af det föreliggande utlåtandet måtte uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 3,55 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.